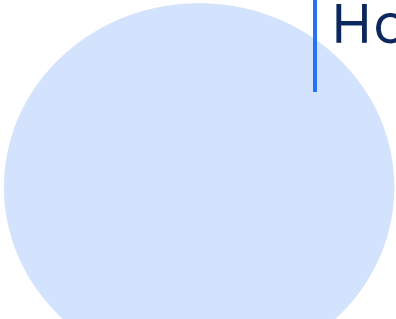

Kenniscentrum Mediaonderzoek Mediapunt

Media.dossier

20 jaar Tv-nieuws in Vlaanderen

Hoe het Vlaamse televisienieuws (niet) is veranderd

Voorwoord

Het Elektronisch Nieuwsarchief (ENA) van de Universiteit Antwerpen heeft de afgelopen twee decennia alle nieuwsuitzendingen van 19 uur van VRT en VTM (2003-2023) gearchiveerd en geanalyseerd.

In dit media.dossier duiken we in deze data om de **evolutie van het Vlaamse Televisienieuws in de laatste 20 jaar in kaart te brengen**.

Meer bepaald behandelt dit dossier hoe het Vlaamse televisienieuws al dan niet is veranderd op vlak van:

- formaat, thema's en sprekers
- diversiteit
- onpartijdigheid

Veel leesplezier!

August De Mulder, Kathleen Beckers, Cato Depauw, Knut De Swert, Hanne Tillemans, Peter Van Aelst en Stefaan Walgrave

www.mediapuntvlaanderen.be

Bronvermelding

De Mulder, A., Beckers K., Depauw C., De Swert K., Tillemans, H., Van Aelst P., Walgrave S., (2023). 20 jaar Tv-Nieuws in Vlaanderen. Hoe het Vlaamse televisienieuws (niet) is veranderd. *Mediapunt*.

Inhoud

Voorwoord	2
Inhoud.....	3
Kernbevindingen	3
1 Context van het onderzoek.....	7
20 jaar ENA in nummers.....	7
Analyses in dit media.dossier.....	8
2 Formaat, thema's en sprekers	9
Formaat	9
Thema's	12
Sprekers.....	20
Besluit	22
3 Diversiteit	23

Vrouwen.....	23
Personen met een handicap	26
Personen van kleur.....	27
Besluit.....	30
4 Onpartijdigheid	31
Spreektijd wordt bepaald door macht.....	31
Verkiezingstijd tempert de machtslogica	35
Ministers domineren het nieuws	37
Aandacht voor de macht is vooral negatief.....	40
De Vlaming percipieert meer media bias.....	43
Besluit.....	45
5 Bronnen	46
Over de auteurs.....	47
Meer weten?.....	48

Kernbevindingen

Formaat, thema's en sprekers

1. Het nieuws is de laatste 20 jaar vrij **stabiel** gebleven
2. Het nieuws op VRT en VTM is **gelijkaardig** en reageert op dezelfde gebeurtenissen
3. Het nieuws covert veel thema's en is divers, maar **criminaliteit, sociale zaken en politiek krijgen meest aandacht**
4. Er is meer **zacht nieuws op VTM**, meer **hard nieuws op VRT**

Diversiteit

1. Er is een **genderkloof** tussen mannen en vrouwen in het nieuws, maar deze **wordt kleiner**
2. Er zijn zeer **weinig personen met een handicap** waarneembaar aan het woord in het nieuws

3. **Personen van kleur** komen vooral als **gewone burger** in het nieuws, maar **minder dan hun aandeel in de bevolking**

Onpartijdigheid

1. Media-aandacht wordt sterk bepaald door **politieke macht**
2. In **verkiezingstijd** is de verdeling van aandacht tussen partijen **gelijker**
3. **Ministers domineren** wisselend het nieuws, afhankelijk van de actualiteit
4. Media aandacht voor de macht is **vooral negatief**
5. De Vlaming **percipieert** meer media bias

1 Context van het onderzoek

20 jaar ENA in nummers

Het Elektronisch Nieuwsarchief (ENA) is een initiatief van de Universiteit Antwerpen, gesubsidieerd door het Departement Cultuur, Jeugd en Media van de Vlaamse Overheid. **Het ENA archiveert sinds 2003 alle nieuwsuitzendingen** (geen steekproef) van 19 uur van VRT en VTM op digitale wijze. Alle nieuwsitems worden door het ENA-team in detail bekeken en gearcheveerd en daarnaast zijn er tientallen jobstudenten die deze beelden coderen aan de hand van verschillende variabelen zoals de thema's of sprekers die aan bod komen. Op deze manier levert het ENA een schat aan hapklare nieuwsdata die door onderzoekers of studenten gebruikt kunnen worden om de Vlaamse nieuwsinhoud te bestuderen. Momenteel bestaat deze dataset al uit **14.549 nieuwsuitzendingen, wat neer komt op 7.600 uur aan nieuws.**

Sinds 2021 analyseren we ook **duidingsprogramma's**. Deze worden, net zoals de nieuwsuitzendingen gecodeerd en geanalyseerd, en vormen zo een bron aan toegevoegde informatie naast deze nieuwsdata. De programma's die wij coderen zijn: De Afspraak (op vrijdag), Terzake, Villa Politica, en De Zevende dag. Samen is deze dataset nu al goed voor 6.158 items of **37.642 minuten aan duiding.**

Ondertussen heeft het ENA reeds goed gediend als basis voor het jaarlijkse **onpartijdigheidsrapport** dat we opstellen in opdracht van de VRM. De data is daarnaast vrij te gebruiken voor academici en masterproefstudenten. Zo vormt het ENA reeds de basis voor verschillende wetenschappelijke publicaties, en 32 nieuwsmonitors.

Analyses in dit media.dossier

In dit media.dossier maken we gebruik van de data van het ENA om ons te verdiepen in de **evolutie van het Vlaamse televisienieuws in de laatste 20 jaar**. Allereerst bespreken we de evolutie op vlak van formaat, thema's en sprekers.

Bijvoorbeeld, in welke mate en op welke manier is het Vlaamse televisienieuws veranderd in duur en in het aantal nieuwsitems dat men brengt? Welke thema's komen het meest aan bod? En wat zijn de verschillen tussen VRT en VTM?

Daarna zoomen we in op veranderingen op vlak van de diversiteit: zien we de voorbije 20 jaar veranderingen in hoe vaak vrouwen, mensen van kleur en mensen met een handicap aan bod komen? En als ze aan bod komen, welke rol hebben ze dan (bijvoorbeeld als burger, als politicus of als expert)?

Tenslotte bespreken in welke mate het Vlaamse televisienieuws de laatste twee decennia onpartijdig was in de politieke actoren die men aan bod liet komen. Hoe vaak kwamen de verschillende partijen aan bod? In welke mate kunnen verschillen tussen partijen verklaard worden door hun machtspositie (zit men in de regering of niet) en hun populariteit (hoe goed scoort men in verkiezingen)? En op welke manier komt men in het nieuws (positief of negatief)?

Op al deze vragen en meer proberen we in dit media.dossier een zo genuanceerd mogelijk antwoord te bieden.

2 Formaat, thema's en sprekers

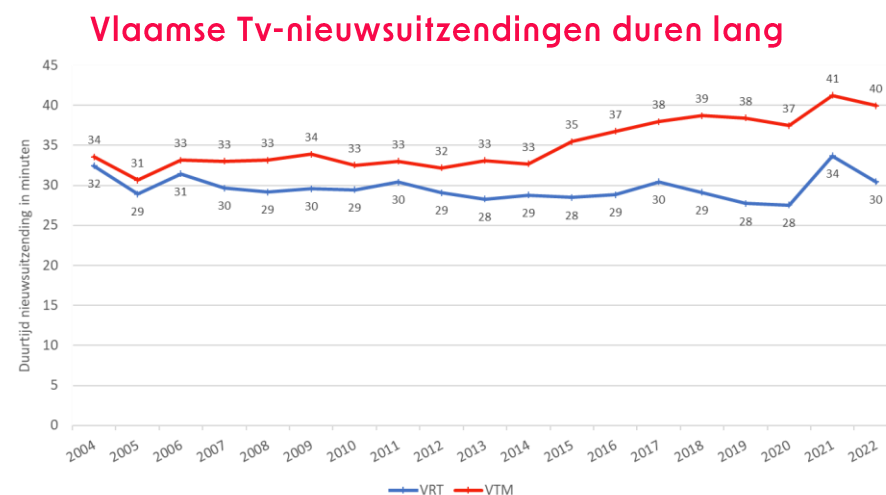
Hoe is het televisienieuws van VRT en VTM de laatste 20 jaar veranderd? In dit eerste hoofdstuk bespreken we de evolutie van het televisienieuws in Vlaanderen op vlak van formaat, thema's en sprekers.

Formaat

In deze eerste sectie focussen we op het formaat van het nieuws. Meer bepaald bekijken we hoe de gemiddelde duurtijd van nieuwsuitzendingen en nieuwsitems, en daarnaast de aanwezigheid en spreektijd van actoren al dan niet is veranderd doorheen de tijd. Voordat we deze evoluties bespreken, is het belangrijk om te verduidelijken dat het ENA nieuwsuitzendingen codeert, zonder het sportblok. Het sportnieuws dat gebracht werd door het sportanker wordt dus niet geanalyseerd, en niet meegenomen in de data die we hier uiteenzetten. Als politieke wetenschappers is het belangrijk om te bekijken hoe het nieuws inhoudelijk in elkaar zit, maar dus niet in hoeverre sportnieuws wordt weergegeven.

Nieuwsuitzendingen

In totaal werden 456.432 minuten nieuws geanalyseerd uit 14.549 nieuwsuitzendingen tussen 2003 en 2022. Wanneer we kijken naar de gemiddelde duurtijd van deze uitzendingen, zien we dat VRT en VTM uit elkaar groeien: terwijl de nieuwsuitzendingen van VRT stabiel blijven, maakt VTM steeds langere nieuwsuitzendingen (zie **figuur 1**).

Figuur 1. Gemiddelde duurtijd van tv-nieuws in minuten, zonder sport. Totaal: 456.432 minuten nieuws, 14.549 uitzendingen

Van 2020 tot 2022 duurde een nieuwsuitzending van VTM gemiddeld 39,5 minuten en van VRT 30,5 minuten. Het verschil tussen de twee omroepen is met andere woorden gegroeid tot gemiddeld 9 minuten, terwijl dit verschil in de eerste drie onderzochte jaren gemiddeld slechts 2 minuten was.

Tenslotte zien we bij beide omroepen een duidelijke piek tijdens Corona.

Nieuwsitems

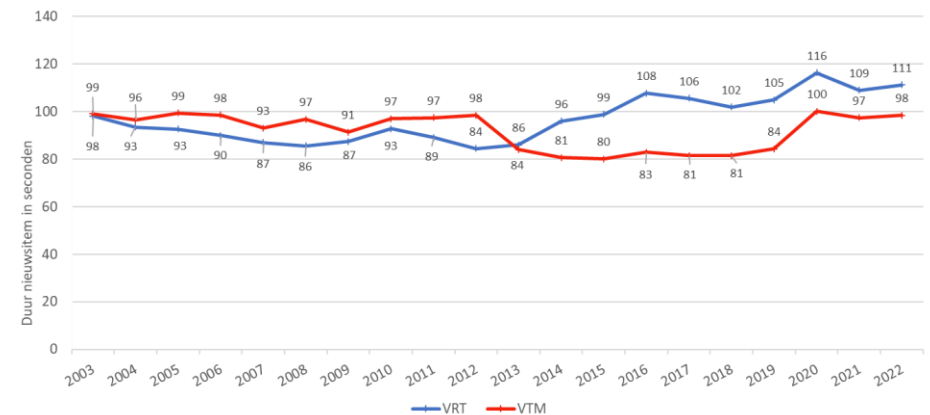
Vervolgens bekijken we hoe lang de afzonderlijke nieuwsitems duren. Een nieuwsitem werd afgebakend dat het nieuwsanker opnieuw in beeld kwam. Hier zien we dat de duurtijd van de nieuwsitems bij VTM eerder stabiel bleef en bij VRT steeg (zie **figuur 2**). In 2003 duurde het gemiddelde nieuwsitem van beide zenders ongeveer 1 minuut 40. In 2022 zit VRT aan bijna 2 minuten per nieuwsitem.

Terwijl de nieuwsuitzendingen van VTM steeds langer worden (zie **figuur 1**), zien we dat de afzonderlijke nieuwsitems er wel korter zijn geworden. De groeiende duur van de nieuwsuitzendingen van VTM komt dus doordat het gemiddelde aantal items per uitzending steeg in die periode (van 21 naar 25). Meerdere kortere items dus. Voor VRT gebeurde het

omgekeerde. De lengte van de nieuwsuitzendingen voor VRT bleef stabiel doordat de duurtijd van hun nieuwsitems steeg maar het aantal items dat men brengt, daalde (van 24 naar 18).

Het is belangrijk om te kaderen dat, met uitzondering van de periode 2013 tot 2019 op VTM, nieuwsitems op de Vlaamse televisie niet korter worden en dat de nieuwsitems gemiddeld dus nog even diepgaand op zaken wordt ingegaan zoals ze dit deden aan het begin van de 21^e eeuw.

Nieuwsitems worden langer op VRT

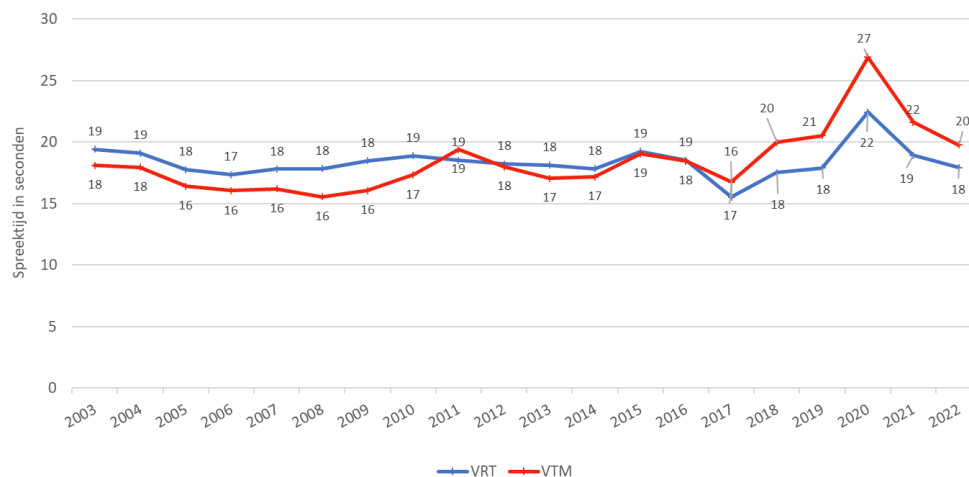
Figuur 2. Gemiddelde duurtijd van nieuwsitems in seconden. Totaal 293.647 nieuwsitems (VRT 129.476, VTM 164.168)

Spreektijd

Verder bekijken we hoe lang sprekers aan het woord komen in de nieuwsuitzendingen. Over het algemeen zien we geen daling in de spreektijd van actoren tussen 2003 en 2022 (zie **figuur 3**). Actoren (= ieder persoon die aan het woord komt in een nieuwsitem) hebben dus nog steeds even veel belang en kunnen nog op dezelfde manier hun zegje doen in het nieuws als 20 jaar geleden. Dat zien we niet enkel hier in de spreektijd maar ook bij het aantal sprekers per nieuwsuitzending. Dit ligt voor VRT doorheen de jaren gemiddeld op 29 actoren die spreken per uitzending, en bij VTM op 33 (cijfers niet in grafiek).

De piek die we zien in 2020 komt door de coronapandemie. Er werden toen maatregelen genomen door de regering, en virologen gaven in de nieuwsstudio's veel uitleg. Ook de bevoegde ministers en eerste minister Alexander De Croo kregen beduidend veel spreektijd in die periode. Alexander De Croo heeft zo in één item van VRT maar liefst 23 minuten spreektijd gekregen. Hetzelfde ging op voor VTM.

Duur spreektijd blijft stabiel

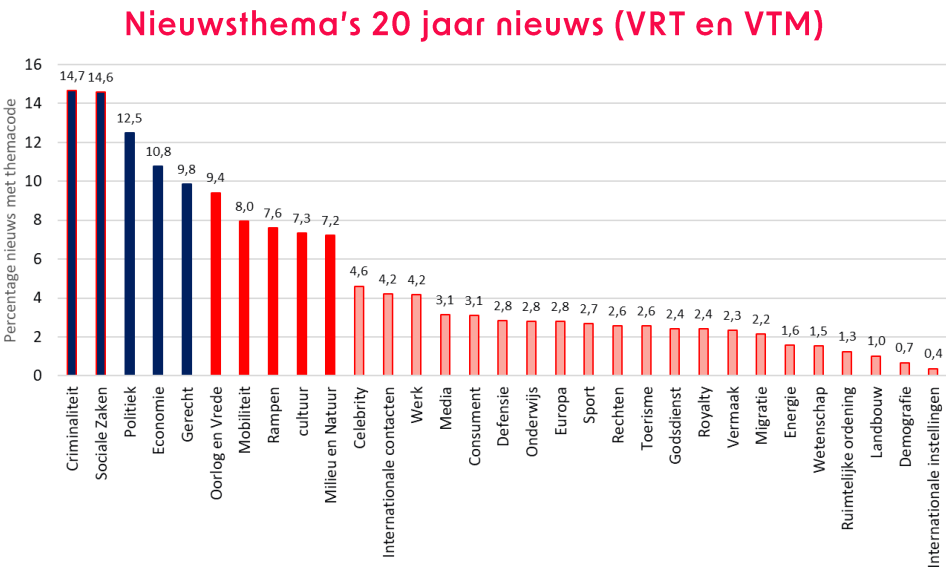

Figuur 3. Gemiddelde spreektijd in seconden per spreker. Totaal 144.408 minuten spreektijd

Thema's

Hoeveel aandacht ging er in de voorbije twee decennia naar welke thema's? Figuur 4 toont hoeveel percent van alle nieuwstijd ging over een bepaald thema in de onderzochte 20 jaar. Aangezien één nieuwsitem zowel over bijvoorbeeld criminaliteit en gerecht kan gaan, is de optelsom van deze percentages meer dan 100 percent. Gemiddeld heeft 64 percent van de items één themacode toegewezen gekregen, 31 percent twee themacodes en 5 percent drie themacodes. In totaal worden er 31 verschillende themacodes gebruikt door het ENA.

De meest voorkomende thema's in het nieuws van de voorbije twee decennia waren criminaliteit en sociale zaken (zie **figuur 4**). Bijna 15 percent van het nieuws dat we doorheen de jaren kregen ging over criminaliteit, gaande van fraude en gezinsdrama's tot drughandel en aanslagen. Eveneens ging bijna 15 percent van het nieuws over sociale zaken. Dit verwijst naar nieuws over zaken als kinderbijslag, sociale zekerheid, ziektes en gezondheidsbeleid. Verder ging 12,5 percent van het nieuws over politiek. Hier is het belangrijk om te benadrukken dat dit thema enkel pure politieke zaken bevat zoals politiek bestuur, administratie of verkiezingen en niet wanneer een politicus spreekt over een ander beleidsdomein (bv. over criminaliteit).

Figuur 4. Percentage nieuwstijd thema's op VRT en VTM. Totaal meer dan 100%. Totaal 293.647 nieuwsitems.

De top 5 wordt vervolledigd door Economie en financiën, en gerecht. Daarnaast kregen ook mobiliteit en verkeer, nieuws over rampen in de wereld, oorlog en vrede, cultuur, en milieu en natuur heel wat aandacht. Dit waren duidelijk de 10 belangrijkste thema's van de laatste 20 jaar. De overige thema's kregen slechts aandacht in minder dan 5 percent van het nieuws. Onder deze minder belichtte thema's behoren onder andere internationale contacten en Europa, maar ook de meeste

vormen van wat we ‘zacht’ nieuws noemen zoals *celebrities*, royalty, media en vermaak. Ook sommige ‘harde’ thema’s, zoals landbouw, wetenschap en energie, scoren opvallend laag.

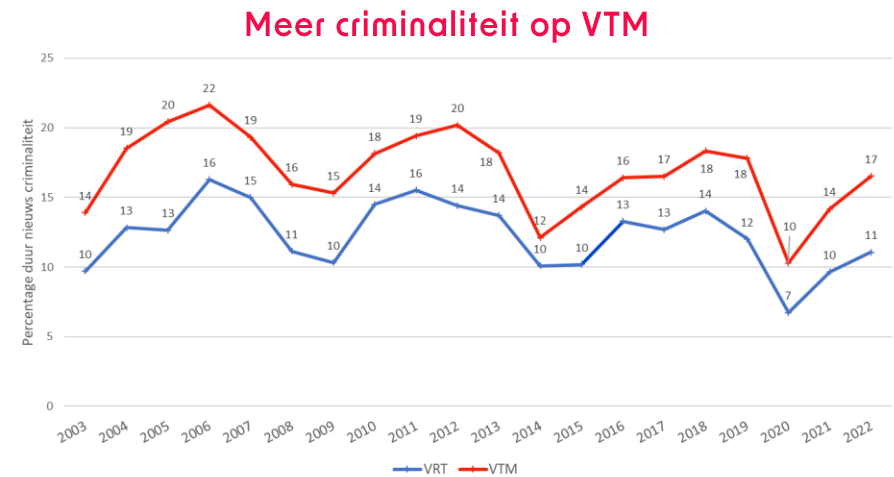
In de volgende secties gaan we dieper in op de evolutie van de berichtgeving van VTM en VRT over enkele van deze thema’s.

Criminaliteit

Het thema criminaliteit bevat al het nieuws dat iets met criminaliteit te maken heeft. Van gezinsdrama’s, fraudezaken en phishing, tot aanslagen, moorden en moordpogingen. **Figuur 5** toont het percentage nieuwstijd dat ging over criminaliteit, opgesplitst per jaar en per zender. Allereerst zien we dat VRT en VTM reageren op dezelfde gebeurtenissen, waarbij de pieken en dalen in criminaliteitsnieuws van beide zenders bijna elkaars spiegelbeeld zijn. Zo is de Pearson correlatie tussen de criminaliteitsberichtgeving van VTM en VRT 0,91. Als de correlatie 1 zou zijn, dan zou er een perfecte correlatie tussen VRT en VTM zijn; 0 zou een volledige afwezigheid van enige samenhang tussen beide zenders betekenen. 0,91 betekent zo dat VRT en VTM op hetzelfde moment aandacht besteden in meer of net mindere mate aandacht besteden aan criminaliteit.

Hoewel VTM systematisch meer aandacht schenkt aan criminaliteit dan VRT, is het verschil tussen beide zenders bijna

exact hetzelfde gebleven over de jaren heen (van gemiddeld 6 percent in de eerste drie jaar naar 4 percent in de laatste drie).

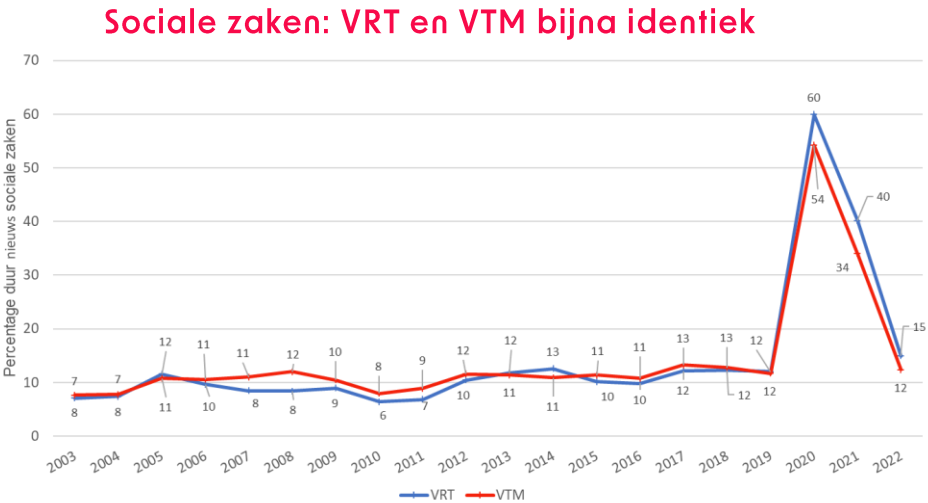
Figuur 5. Percentage nieuwstijd over criminaliteit opgesplitst per jaar en per omroep. Totaal 66.984 minuten criminaliteitsnieuws.

De reden waarom VTM steeds wat meer aandacht schenkt in duurtijd aan criminaliteitszaken is onder meer te verklaren doordat VTM verschillende keren studiegasten (bv. een politicus of expert) aan bod liet komen om dieper in te gaan op criminaliteitsnieuws, bijvoorbeeld over de drugscriminaliteit in Antwerpen of de geplande ontvoering van minister Van Quickenborne. Waar VTM deze duiding voorziet in het nieuws van 19u, doet VRT dit eerder in haar duidingsprogramma’s.

Sociale zaken

Het thema sociale zaken bevat al het nieuws in verband met gezondheid en gezondheidsbeleid, maar ook jeugdzaken, pandemieën, buurtontwikkeling, seksuele zaken, armoede, enzovoort. Hier zien we dat het opmerkelijk is hoe hard VRT en VTM reageren op exact dezelfde gebeurtenissen in de samenleving. Zo lopen de lijnen in **figuur 6** bijna volledig gelijk (Pearson correlatie = 0,99).

De berichtgeving over sociale zaken kent een spectaculaire piek in 2020 door de coronapandemie. VRT schonk in 2020 iets meer aandacht aan de coronapandemie in vergelijking met VTM, met respectievelijk 60 en 54 percent van de nieuwstijd over sociale zaken. Ook na corona, in 2022 ligt de aandacht voor sociale zaken nog steeds wat hoger dan vroeger, namelijk op 15 percent voor VRT en 12percent voor VTM (tegenover 7% en 9% in 2003).

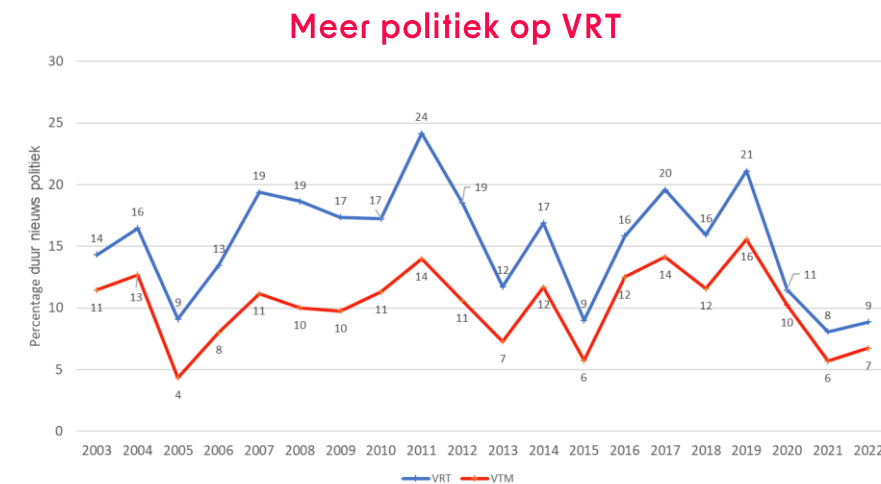

Figuur 6. Percentage nieuwstijd over sociale zaken.
Totaal 66.530 minuten nieuws over sociale zaken

Politiek

Het thema politiek bevat enkel het nieuws dat over de politiek zelf gaat. Dit thema bevat bijvoorbeeld nieuws over het politiek systeem, de bevoegdheden, organisatie regering en parlement, organisatie partijen, organisatie administratie, organisatie lokale besturen, algemene beleidsverklaring, organisatie belangenverenigingen, relaties deelgebieden, politieke cultuur, corruptie politici, en verkiezingen.

Opnieuw zien we dat VRT en VTM dezelfde trends volgen (Pearson correlatie 0,87) en dat politiek nieuws sterk contextafhankelijk is, met sterke pieken en dalen (zie **figuur 7**). In verkiezingsperiodes en regeringsformaties is er meer politiek nieuws. Bij de 541 dagen durende regeringsformatie, die eindigde op 6 december 2011, zien we bijvoorbeeld een duidelijke piek. In 2011 ging bijna één op vier items van het nieuws van VRT over politiek. Ook bij belangrijke binnenlandse en buitenlandse gebeurtenissen is er meer politiek nieuws (zo ook bij Amerikaanse verkiezingen). Tijdens de coronapandemie van 2020-2021 zien we daarentegen een sterke daling van het politiek nieuws, en is het sociale zaken dat de bovenhand neemt. Deze daling bleek zich ook in 2022 verder te zetten.

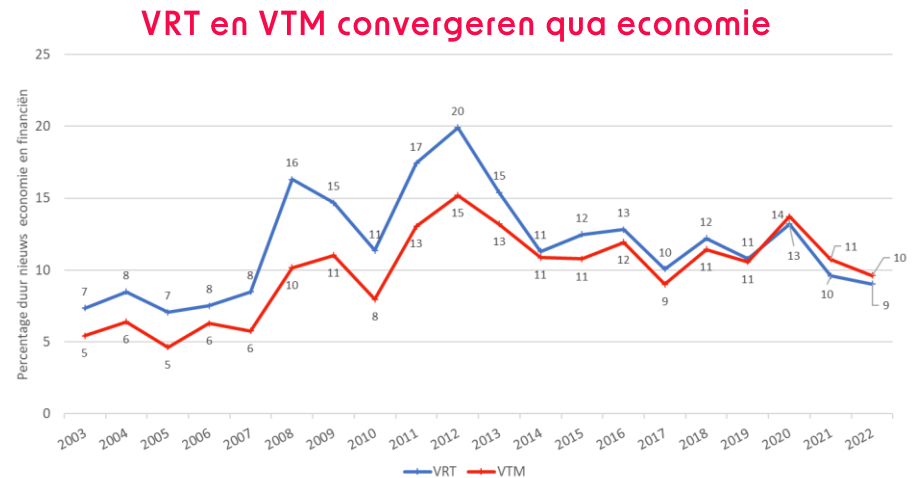
Figuur 7. Percentage nieuwstijd over politiek.
Totaal 56.996 minuten nieuws over politiek

Over de onderzochte periode van 20 jaar geeft VRT systematisch meer aandacht aan politiek dan VTM. Die laatste kent soms een wel erg sterk dal van slechts 4-6% politiek nieuws in een jaar (vb. in 2005).

Economie en financiën

Het thema economie en financiën bevat nieuws over zaken als de economische toestand, het economisch-, monetair- en handelsbeleid, verzekeringen, banken, belastingen, enzovoort. De Pearson correlatie van 0,83 wijst erop dat VRT en VTM op dezelfde economische factoren reageren. Bovendien groeien ze bijna volledig naar elkaar toe, al was het verschil doorheen de tijd niet enorm groot. In het begin van de 20ste eeuw was het verschil rond de 2 percent. De laatste jaren geven VRT en VTM bijna exact even veel aandacht aan economische en financiële zaken (zie **figuur 8**).

We zien piekperiodes in tijden van crisis, zoals de financiële crisis van 2008 en de recessie in 2012. Ook de coronapandemie had een effect op de aandacht voor economie in het televisienieuws met een stijging in 2020. De stijgende energieprijzen en inflatie na Corona hebben vervolgens niet zozeer geleid tot een stijging van economisch en financieel nieuws.

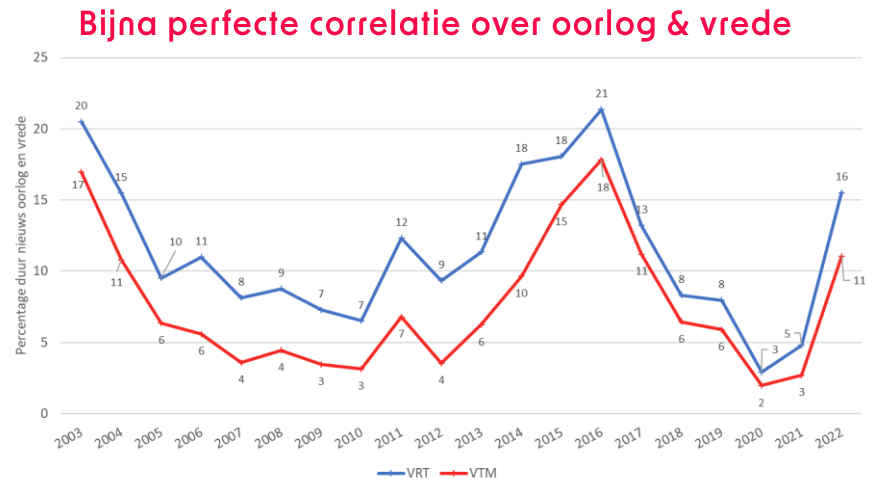
Figuur 8. Percentage nieuwstijd over economie en financiën.
Totaal 49.187 minuten nieuws over economie en financiën

Oorlog en vrede

Het thema oorlog en vrede verwijst naar gewapende conflicten, ontwapening en oorlogen, protesten tegen oorlogen, en herdenkingen. Opnieuw zien we een heel sterke samenhang tussen VRT en VTM in hun berichtgeving over oorlog en vrede (Pearson correlatie = 0,95). VRT schenkt steeds iets meer aandacht aan dit thema, maar de laatste jaren is het verschil bijna verdwenen (zie **figuur 9**).

Dit verschil tussen de twee omroepen lijkt wel opnieuw te groeien in 2022, het jaar waarin de oorlog in Oekraïne startte. VRT heeft in dat jaar 5 percent meer aandacht gegeven aan oorlog en vrede dan VTM. Dit is opnieuw een piek in aandacht voor oorlog en vrede door de oorlog in Oekraïne. Andere grote internationale conflicten zoals de oorlogen in Irak en Libanon in 2003 en in Syrië in 2016 kregen ook heel wat aandacht. De oorlog in Syrië liet de aandacht naar oorlog nieuws over alle jaren heen, voor beide zenders, het hardste stijgen.

Tenslotte zien we dat de coronaepidemie ervoor heeft gezorgd dat het televisienieuws over oorlog en vrede in 2020 en 2021 bijzonder schaars was op zowel VTM als VRT.

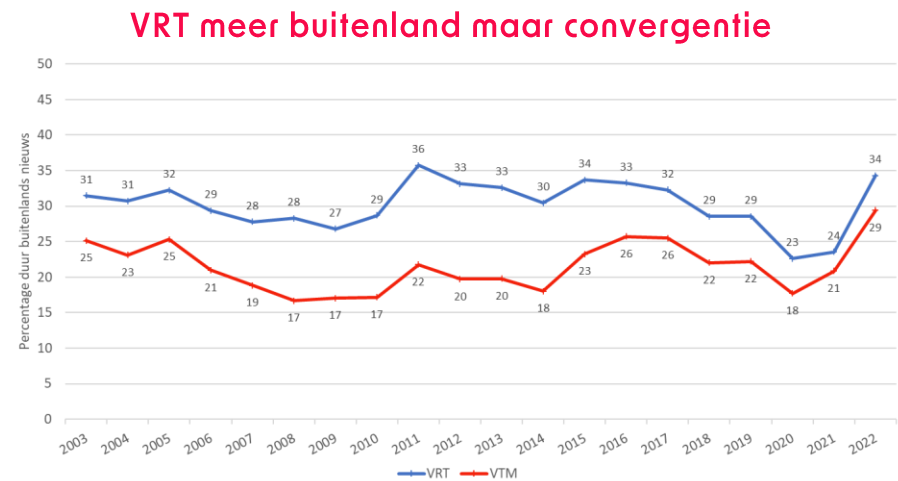
Figuur 9. Percentage nieuwstijd over oorlog & vrede.
Totaal 42.987 minuten oorlog & vrede

Buitenland

Buitenlands nieuws verwijst naar al het nieuws over het buitenland waarin België niet wordt vermeld of is betrokken. Hier is de samenhang tussen de berichtgeving van VRT en VTM matig, maar nog steeds aanwezig (Pearson correlatie = 0,58). In de voorbije 20 jaar heeft VRT systematisch meer aandacht besteed aan buitenlands nieuws dan VTM (zie **figuur 10**). Met de coronapandemie groeiden de twee Vlaamse omroepen sterk naar elkaar toe (met een sterke daling van buitenlands nieuws op beide zenders), maar in 2022 is het verschil tussen de twee omroepen opnieuw toegenomen.

De hoeveelheid aandacht voor buitenlands nieuws is over het algemeen redelijk stabiel met lichte stijgingen en dalingen afhankelijk van grote gebeurtenissen in het buitenland.

In 2011 zien we, althans wat VRT betreft, de grootste piek. Dit jaar bevatte een reeks gebeurtenissen in het buitenland die uitgebreid werden belicht op de openbare omroep. Zo startte de Arabische Lente eind 2010 met opstanden en revoluties in de Arabische wereld en kreeg de ontluikende burgeroorlog in Syrië veel aandacht in het nieuws. Verdere voorbeelden uit 2011 zijn de dood van Osama Bin Laden, de Griekse financiële crisis, de aanslagen in Noorwegen en de ramp in Fukushima.

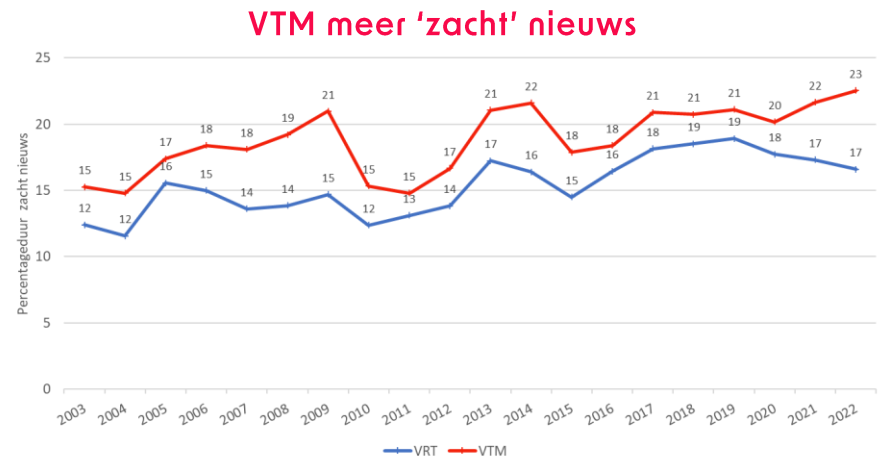
Figuur 10. Percentage nieuwstijd buitenland.
Totaal 116.373 minuten buitenlands nieuws

Opvallend is dat het verschil tussen VRT en VTM ook het grootste was in 2011: een verschil van 14 percent waarbij VTM eerder stabiel bleef (rond de 20 percent buitenlands nieuws) en VRT steeg naar 36 percent buitenlands nieuws. In 2022 zien we een nieuwe piek, dit maal voor zowel VRT als VTM, grotendeels ten gevolge van de oorlog in Oekraïne.

‘Zacht’ nieuws

Zacht nieuws verwijst tenslotte naar nieuws over de thema's cultuur, vermaak (bijvoorbeeld een verslag over feestvreugde), toerisme, media, *celebrity* en royalty. Ongeveer 1/5 van het totale nieuwsaanbod voor VRT en VTM samen bestaat uit zacht nieuws. Hoewel VTM over de volledige periode van 20 jaar steeds meer zacht nieuws brengt dan VRT (zie **figuur 11**), hangen de twee omroepen sterk samen in de pieken en dalen van het brengen van zacht nieuws (Pearson correlatie = 0,83).

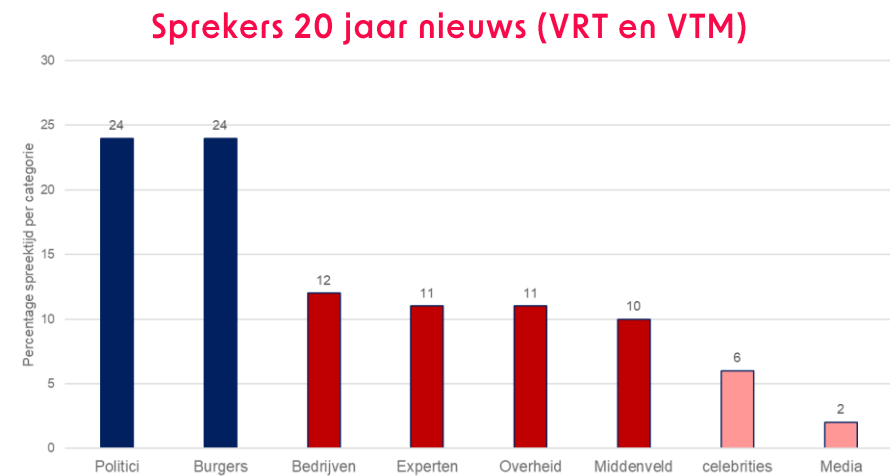
Afgelopen jaren groeien de omroepen wel verder uit elkaar. VRT kent na de coronapandemie een daling in de berichtgeving over zacht nieuws, terwijl de hoeveelheid zacht nieuws bij VTM net lijkt te stijgen. Of dit een trend is, moet echter nog blijken uit de resultaten van 2023.

Figuur 11. Percentage nieuwstijd ‘zacht’ nieuws.
Totaal 102.895 minuten zacht nieuws

Sprekers

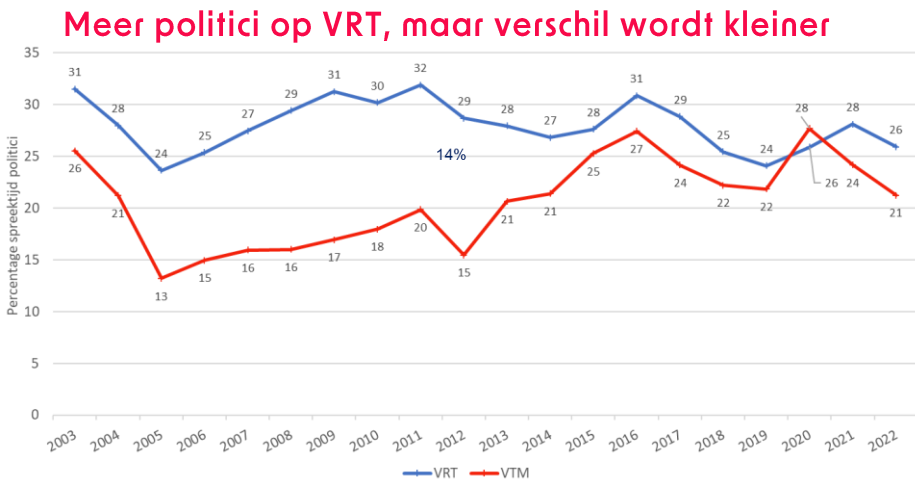
Welke sprekers kwamen in de voorbije 20 jaar aan bod in het Vlaamse televisienieuws? **Figuur 12** toont dat politici en burgers het vaakst in het nieuws komen, met beiden 24 percent van de spreektijd. Zij worden op grote afstand gevolgd door mensen uit het bedrijfsleven (12 percent), experten (11 percent), overheid (11 percent), middenveld (10 percent), *celebrities* (6 percent) en andere media-actoren (2 percent).

Figuur 12. Percentage spreektijd alle nieuwsitems VRT en VTM per categorie spreker. Totaal 144.408 minuten spreektijd

Politici

Wanneer we inzoomen op de spreektijd van politici in het nieuws van VRT en VTM zien we dat de omroepen op dit vlak geen spiegelbeeld zijn van elkaar (Pearson correlatie = 0,16). VRT geeft systematisch meer politici weer in hun nieuws dan VTM (zie **figuur 13**). Wel schenken beide zenders veel spreektijd aan politici en is het verschil kleiner geworden doorheen de jaren. De laatste jaren geven VRT en VTM bijna gelijkaardige aandacht aan politici. De coronapandemie heeft de rollen van beide zenders in het brengen van politici zelfs (even in 2020) omgedraaid.

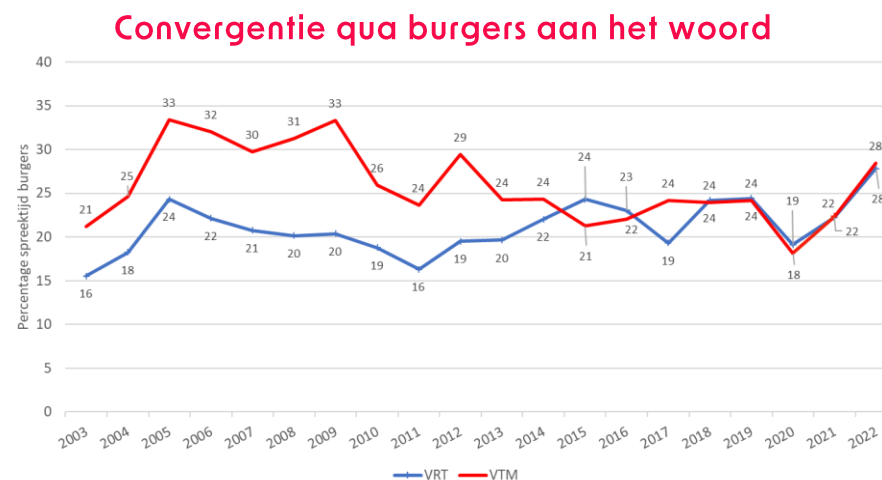
Figuur 13. Percentage spreektijd binnenlandse en buitenlandse politici. Totaal 33.644 minuten spreektijd politici

Een mogelijke verklaring voor de stijging op VTM tijdens de coronapandemie is dat VTM geen duidingsprogramma's heeft. Hierdoor laten ze in hun nieuwsuitzendingen van 19u regelmatig onderzoeksjournalisten, experts en politici aan het woord om duiding te geven bij de nieuwsitems. Bij VRT biedt men deze duiding eerder in gespecialiseerde duidingsprogramma's zoals de Zevende dag, De Afspraak en Terzake.

Een opvallende bevinding is ook dat politici niet meer aandacht krijgen in periodes van verkiezingen, maar voornamelijk bij schandalen, grote nationale gebeurtenissen (zoals de aanslagen in Brussel) en regeringsformaties.

Burgers

Ook wat betreft de spreektijd van burgers, zoals bijvoorbeeld 'de man op de straat', getuigen, familieleden, betrokken personen enzovoort, zien we dat VRT en VTM niet op dezelfde manier reageren (Pearson correlatie = 0,20). Pieken en dalen in de spreektijd van burgers lopen niet gelijk tussen beide zenders (zie **figuur 14**).

Figuur 14. Percentage spreektijd burgers. Totaal 32.689 minuten spreektijd burgers

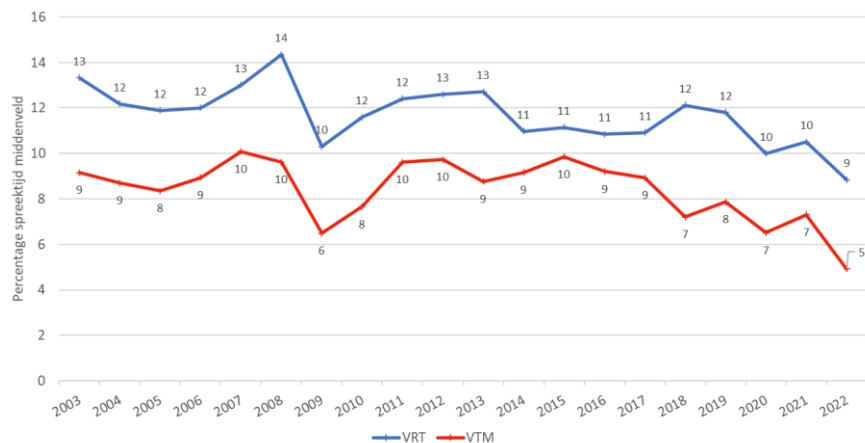
Tot 2013 zien we een duidelijke overheersing van VTM die meer burgers weergeven dan VRT. Sindsdien zien we echter een duidelijke convergentie: VRT en VTM lopen de laatste jaren volledig gelijk in de hoeveelheid spreektijd van burgers. Waar dit bij VTM doorheen de jaren zacht is gedaald, is dit bij VRT gestegen.

Middenveld

Wat de spreektijd van actoren uit het middenveld betreft, zien we vrij gelijklopende lijnen tussen VRT en VTM (Pearson correlatie = 0,72). In dezelfde periodes geven VRT en VTM meer of net minder aandacht aan mensen uit het middenveld, zoals vakbondslieden, leiders jeugdbeweging, vrijwilligers en deelnemers van betogingen (zie **figuur 15**).

Wel zien we dat de aandacht voor actoren uit het middenveld daalt sinds 2017-2018 en na corona, en dit bij beide zenders. Het verschil tussen VTM en VRT blijft daardoor vrij stabiel.

Meer middenveld op VRT en algemeen dalend

Figuur 15. Percentage spreektijd woordvoerders van het middenveld.
Totaal 13.703 minuten spreektijd middenveld

In 2008 zien we een duidelijke piek bij VRT en was ook de spreektijd van het middenveld op VTM op haar hoogste niveau. Deze periode van economische crisis zorgde voor veel vakbonden en betogingen in het nieuws. Opvallend is dat de klimaatacties van 2019 niet voor een sterke stijging heeft gezorgd in de hoeveelheid aandacht voor het middenveld.

Besluit

Over het algemeen is het Vlaamse televisienieuws in de laatste 20 jaar dus vrij stabiel gebleven wat betreft formaat, thema's en sprekers. Ook zien we dat het nieuws op VTM en VRT best gelijkaardig is, meestal reageert op dezelfde gebeurtenissen, en thematisch op de meeste vlakken naar elkaar groeit en. Enkele punten waarbij VTM en VRT duidelijk van elkaar verschillen zijn dat het nieuws op VTM steeds langer wordt en dat ze iets meer soft nieuws brengen, in vergelijking met VRT. Tenslotte tonen de resultaten dat de thema's criminaliteit, sociale zaken en politiek met voorsprong het meest aandacht krijgen op het Vlaamse televisienieuws. Toch kan je zeggen dat het nieuws op beide zenders inhoudelijk divers is, en dat veel verschillende thema's aandacht krijgen.

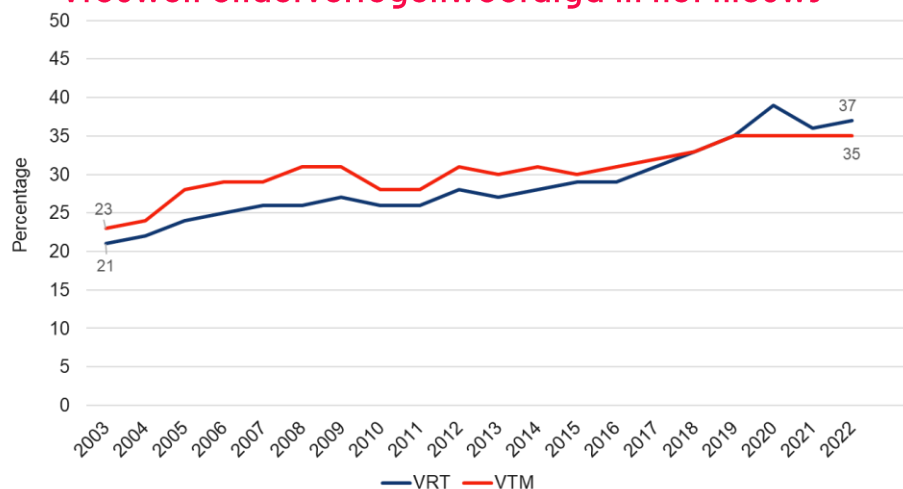
3 Diversiteit

Nieuwsberichtgeving weerspiegelt vaak structurele ongelijkheden in de samenleving, bijvoorbeeld tussen mannen en vrouwen, ten opzichte van mensen met een handicap en mensen van kleur. De ondervertegenwoordiging van groepen in het nieuws is niet zonder gevolgen. De media zijn namelijk voor veel mensen de belangrijkste informatiebron voor tal van onderwerpen. Via het nieuws vormen mensen zich een beeld van de wereld en daarbij ook ideeën over wie bijvoorbeeld een expert, een politicus of sporter kan worden (Harraldson & Wängnerud, 2019). In deze sectie bespreken we hoe divers het Vlaamse televisie nieuws was in de laatste 20 jaar op vlak van de het aandeel van bepaalde groepen in de samenleving in het nieuws. In dit hoofdstuk kijken we niet naar de spreektijd van deze groepen, maar naar hoe vaak men aan het woord kwam in vergelijking met andere groepen (los van hoeveel minuten men aan het woord kwam).

Vrouwen

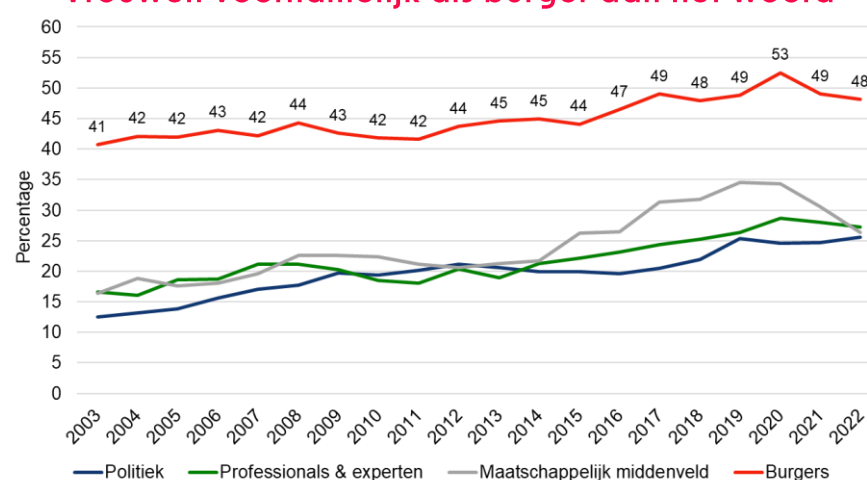
Wanneer we kijken naar het percentage vrouwelijke bronnen die aan het woord kwamen in het Vlaamse televisienieuws van 2003 tot 2022, zien we een gestage toename van het percentage vrouwelijke actoren in het nieuws (zie **figuur 16**). In 2003 was gemiddeld 22 percent van de actoren met spreektijd een vrouw (en dus 78 percent een man), terwijl dit percentage in 2022 is gestegen naar 36 percent. In geen enkel jaar komen vrouwen echter even vaak aan het woord als mannen, dus we kunnen stellen dat vrouwen gemiddeld gezien ondervertegenwoordigd worden in het nieuws. Tot 2018 presteerde VTM consistent net iets beter dan VRT. Na een inhaalbeweging zien we dat VRT de laatste jaren percentueel net iets hoger scoort dan VTM.

Vrouwen ondervertegenwoordigd in het nieuws

Figuur 16. Percentage vrouwen aan het woord in het nieuws van VRT en VTM, 2003-2022 (Totaal = 449,048 actoren)

Vrouwen voornamelijk als burger aan het woord

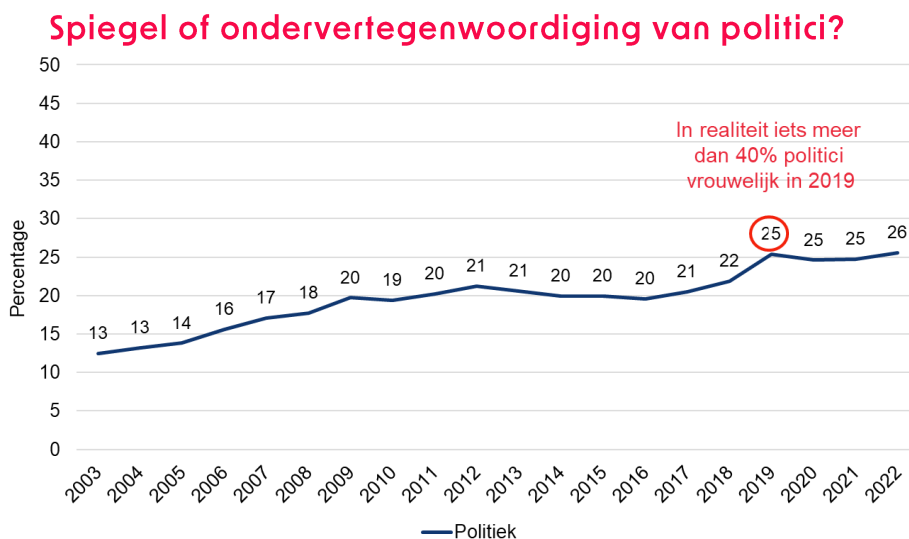
Figuur 17. Percentage vrouwen aan het woord opgedeeld per rol, 2003-2022 (Totaal = 447,629 actoren)

Dus, geleidelijk zien we vooruitgang in de vertegenwoordiging van vrouwen in het nieuws. Maar als we ook in beschouwing nemen in welke rollen vrouwen aan het woord komen is het verhaal meer genuanceerd (zie **figuur 17**). Zo zien we dat vrouwen de laatste jaren net iets minder dan mannen (net onder 50 percent) aan het woord komen in het nieuws als burger. Dit verschil tussen mannen en vrouwen is echter een stuk groter op vlak van eliterollen, zoals experts, politici en bedrijfsleiders. Vrouwen komen dus voornamelijk aan het woord als burgers, en minder vaak in eliterollen. Het is wel zo dat er een vrij gelijke toename is van alle rollen doorheen de tijd.

De vraag is nu of de media een afspiegeling zijn van de realiteit – en dus dat vrouwen gewoonweg minder aanwezig zijn in deze rollen in de samenleving en dat media dit weerspiegelen (zie bijvoorbeeld Shor et al., 2015) – of dat de media de ondervertegenwoordiging van vrouwen verder versterken. Zo kan het bijvoorbeeld zijn dat bepaalde journalistieke gewoontes of structuren bijdragen aan (het gebrek aan) genderdiversiteit in het nieuws. Op veel redacties werken bijvoorbeeld nog steeds minder vrouwelijke journalisten, en zijn het vooral mannelijke journalisten die werken rond ‘harde’ topics zoals politiek en economie (De Swert & Hooghe, 2010; Ross & Carter, 2011). Aangezien journalisten vaak vertrouwde en makkelijk bereikbare

bronnen contacteren kan dit mogelijk de ondervertegenwoordiging van vrouwen in het nieuws mee verklaren.

Op vlak van burgers die aan het woord komen blijken de media de realiteit alvast redelijk goed te benaderen met bijna 50 percent vrouwen die aan het woord komen, zoals blijkt uit figuur 17. Wanneer we inzoomen op één van de elite-rollen, namelijk politici, tonen de resultaten dat media de ondervertegenwoordiging van vrouwen in deze eliterol verder versterken (zie **figuur 18**).

Figuur 18. Percentage vrouwen aan het woord als politicus, 2003-2022 (Totaal = 147,419 politieke actoren)

Op basis van de meest recente data van het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen, weten we namelijk dat in 2019 iets meer dan 40% van alle politici in functie vrouwen waren (Federaal parlement: 42,8%; Regionale parlementen: 42,3%; Europees: 38,1%). In 2019 waren echter slechts 25% van alle politici die in het nieuws aan het woord kwamen vrouwen. Dit betekent dat nieuwsmedia niet alleen de ondervertegenwoordiging van vrouwen als politieke leiders weerspiegelen, maar dat ze deze ongelijkheid ook nog eens versterken. Een kanttekening die we hierbij moeten maken is dat er in België nog steeds meer mannelijke dan vrouwelijke ministers en partijvoorzitters zijn. Zoals verder in dit rapport zal blijken (zie hoofdstuk over onpartijdigheid) komen politici in deze prominente posities namelijk vaker in het nieuws dan andere politici.

Speelt het geslacht van de journalist mogelijk een rol in hoe vaak vrouwen aan het woord komen in het nieuws? Om dit te onderzoeken bekijken we of een nieuwsitem dat gemaakt is door een vrouwelijke reportagemaker – de journalist waarvan expliciet de naam op het scherm wordt getoond, niet de nieuwsankers of journalisten achter de schermen – meer kans heeft om vrouwen spreektijd te geven dan een nieuwsitem dat door een man is gemaakt. Dit blijkt ook het geval te zijn: ongeacht jaar, omroep of thema, hebben nieuwsitems die door

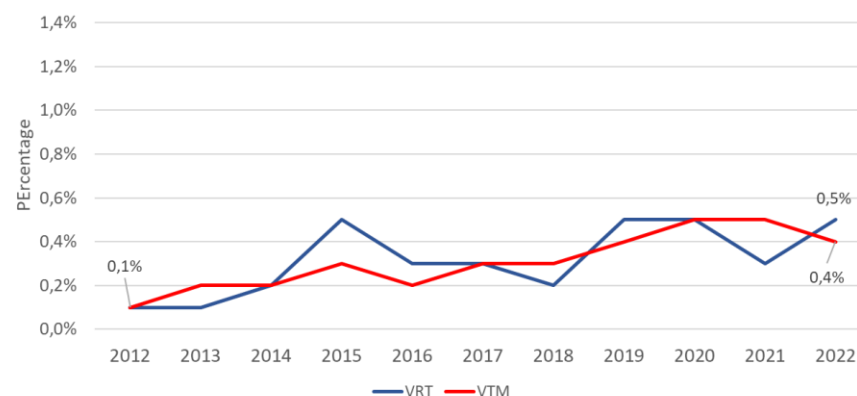
vrouwelijke journalisten zijn gemaakt 5% meer kans om vrouwelijke sprekers te bevatten dan nieuwsitems gemaakt door hun mannelijke collega's. De diversiteit op de nieuwsdienst doet er dus toe voor de diversiteit van het nieuws.

Personen met een handicap

Vervolgens bekijken we het aandeel personen met een handicap die aan het woord komen in het Vlaamse televisienieuws (zie **figuur 19**). Onze cijfers hierover gaan terug tot 2012, omdat deze variabele maar vanaf dan is gecodeerd. Belangrijk om te vermelden is dat het gaat om waarneembare handicaps, dus op basis van de perceptie van de kijker. Dit wil zeggen beperkingen die zichtbaar zijn of die waarneembaar zijn door andere informatie uit het nieuwsitem (bv. vermeld door de journalist of door de persoon zelf).

Hier zien we een trend naar toename van personen met een handicap die aan het woord zijn in het nieuws. Waar 10 jaar geleden personen met een handicap 0,1 à 0,2 procent aan het woord kwamen is dat nu 0,4 à 0,5 procent. VRT en VTM laten ongeveer even weinig personen met een handicap aan het woord. Op dit moment betekent dat in de praktijk dat in beide journaals opgeteld jaarlijks slechts 100 personen met een waarneembare handicap aan het woord zijn.

Zeer weinig personen met een handicap aan het woord

Figuur 19. Percentage personen met een handicap aan het woord
Totaal: 254 300 actoren

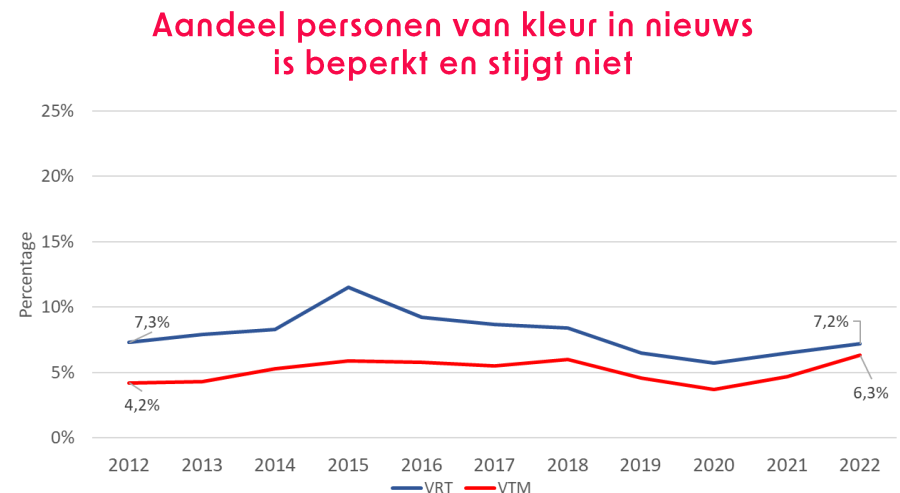
Als we dit vergelijken met de cijfers van de gehele programmatie van de publieke omroep (dit wil zeggen alle programma's, niet alleen het nieuws) is dit een laag cijfer. In totaal is het aandeel personen met een handicap die aan het woord komen op de openbare omroep tussen de 1,5 en 2 percent (VRT, 2021). De stijgende evolutie is wel gelijkaardig.

Personen van kleur

Tenslotte gaan we na wat het aandeel is van mensen van kleur in het Vlaamse televisienieuws (zie **figuur 20**). Ook hier lopen de cijfers terug tot 2012. Het is belangrijk om te vermelden dat deze variabele gecodeerd is op basis van waarneembare kleur en dus zeker geen ideale meting is van mensen hun migratieachtergrond of biculturaliteit. Daarnaast moeten we vermelden dat nieuwsitems over ‘puur’ buitenlandsnieuws uit de geanalyseerde data zijn gefilterd, maar dat gemengd nieuws (bijvoorbeeld over buitenland en over gerecht) wel in de selectie zit. Wanneer we enkel naar nieuws kijken dat ‘puur’ over het binnenland gaat zijn de cijfers nog lager, maar volgt de figuur wel dezelfde trend.

Over de voorbije 10 jaar is de algemene trend eerder stabiel voor VRT, en licht stijgend voor VTM. In 2022 heeft VTM de kloof met VRT in het aandeel personen van kleur aan het woord bijna gedicht, al blijven ze nog iets onder de curve van VRT.

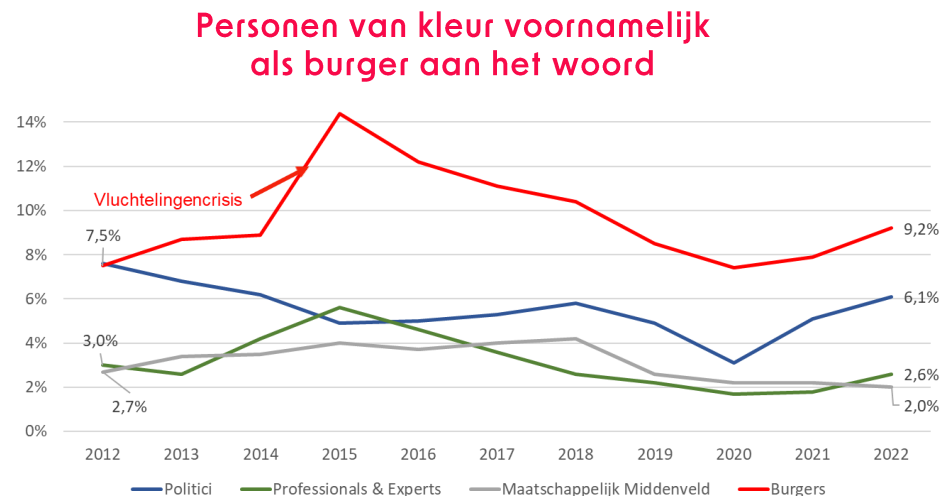
Het percentage personen van kleur aan het woord is op beide omroepen echter laag met 6 à 7 percent. Dit terwijl het demografische aandeel van personen buiten de EU in Vlaanderen sinds 2012 is gestegen van ongeveer 10 percent naar ongeveer 16 percent in 2022. Deze sterke stijging vertaalt zich dus niet in een zelfde stijging in hoeveel mensen van kleur aan het woord komen in het nieuws.

Figuur 20. Percentage personen van kleur aan het woord. Puur buitenlands nieuws is niet meegenomen, 193 720 actoren

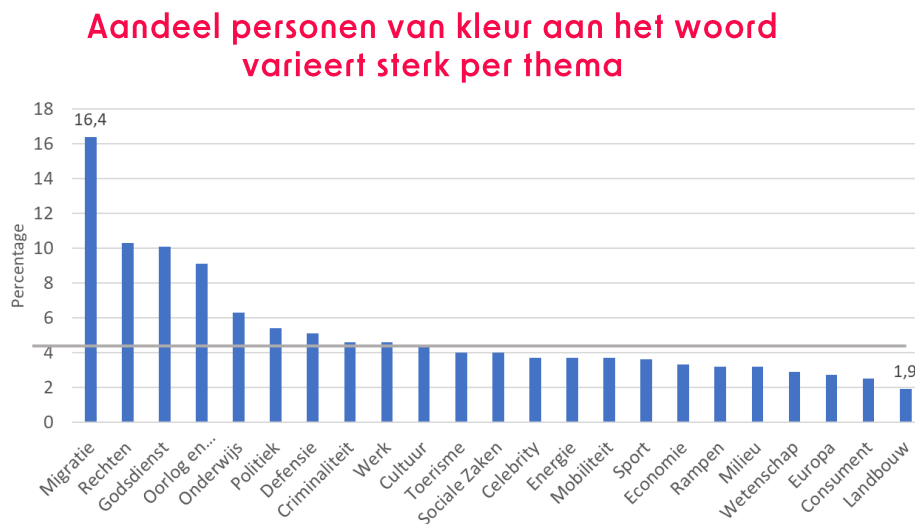
Vervolgens splitsen we het aandeel personen van kleur op per functie (politici, professionals & experts, maatschappelijk middenveld en burgers). In **figuur 21** zien we dat personen van kleur het meest aan het woord komen als burger (7,5 percent in 2012 en 9,2 percent in 2022). De categorie burgers is de enige functiegroep waarvoor een beperkte stijging in aanwezigheid in het nieuws te zien is over de periode 2012-2022. Maar nog steeds komt dit in 2022 slechts overeen met ongeveer de helft van de reële kleur in de samenleving (namelijk 16 percent). Enkel in 2015, toen het percentage mensen van kleur piekte op het Vlaamse televisienieuws door de vluchtelingencrisis, lag het aandeel sprekende mensen van kleur in het nieuws boven hun aandeel in de bevolking.

Bij de andere functies (politici, experts, middenveld) is er stabiliteit op een laag niveau of zelfs een daling. Bij deze functies is het reële percentage personen van kleur echter niet bekend en kunnen we bijgevolg geen uitspraken doen over in welke mate het nieuws de realiteit al dan niet weerspiegeld, maar het is onwaarschijnlijk dat het er in realiteit zo weinig zijn.

Figuur 21. Percentage personen van kleur aan het woord per functie. 193 711 actoren (algemeen gemiddelde: 6,3%)

Tenslotte gaan we na over welke thema's het nieuwsitem gaat waarin personen van kleur aan het woord komen (zie **figuur 22**). Een belangrijk verschil met de vorige grafieken is dat de cijfers in grafiek 22 gaan over puur binnenlands nieuws, terwijl de vorige slide ook gemengd nieuws meenam. Daardoor is het aandeel personen van kleur nog kleiner (4,1 percent). Het is echter eerlijker en duidelijker om dit zo weer te geven, omdat we het op deze manier zeker over maatschappelijke thema's in Vlaanderen hebben.

Figuur 22. Percentage personen van kleur aan het woord per thema (2012-2022). Enkel puur binnenlands nieuws is meegenomen.
Totaal: 128 659 actoren

Enkele stereotype thema's scoren duidelijk hoger – migratie, rechten en vrijheden, godsdienst, oorlog enzovoort – maar ook in politiek nieuws komen personen van kleur vaker aan het woord dan gemiddeld. Een belangrijke kanttekening die we moeten maken is dat de spreektijd van personen in deze stereotype thema's niet noodzakelijk zorgt voor een stereotiep beeld van mensen met kleur. Daarvoor zijn deze thema's te weinig frequent in het nieuws (zie sectie over thema's in hoofdstuk 1). In absolute cijfers komen de meeste personen met kleur ook aan bod in de thema's die het meeste voorkomen, zoals criminaliteit, sociale zaken en politiek.

Besluit

Dit hoofdstuk onderzocht hoe divers het Vlaamse televisienieuws was in de voorbije 20 jaar. Allereerst toonden we dat er nog steeds een genderkloof is tussen mannen en vrouwen in het nieuws, maar dat deze kloof in de laatste 20 jaar wel steeds kleiner wordt. De burgers die aan het woord komen in het Vlaamse televisienieuws zijn zelfs bijna voor de helft vrouwen. Op het vlak van eliterollen, waarbij actoren spreken vanuit een bepaalde functie of autoriteit, zoals politici, komen vrouwen echter nog wel een stuk minder aan bod dan hun aandeel in de samenleving. Verder toonde dit hoofdstuk dat personen met een handicap amper aan het woord komen in het nieuws in het nieuws. Hier zien we wel een (lichte) verbetering. Tenslotte blijken personen van kleur voornamelijk als burger aan het woord te komen maar wel een stuk minder dan hun aandeel in de bevolking. In elite rollen blijven mensen van kleur zeer weinig zichtbaar in het nieuws, wat allicht in grote mate een reflectie is van hun ondervertegenwoordiging in de Vlaamse samenleving.

De vraag die zich voordoet met betrekking tot diversiteit en representatie in het nieuws is welke rol nieuwsmedia hierin moeten spelen. Is het voldoende dat de media simpelweg een afspiegeling zijn van de samenleving, waarbij diversiteit overeenkomt met het aandeel van bepaalde groepen in specifieke rollen in de werkelijkheid? Of moeten we streven naar een meer gelijke vertegenwoordiging van bijvoorbeeld mannen en vrouwen in het nieuws? Op basis van onze bevindingen blijkt dat de eerste stap voor nieuwsmedia is om de samenleving representatiever weer te geven, alvorens we een debat kunnen voeren over hoe actief ze hiermee moeten omgaan.

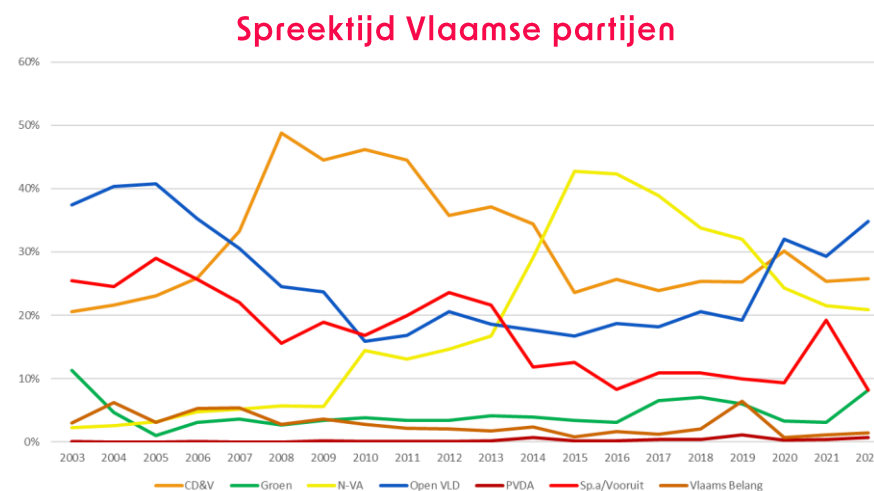
4 Onpartijdigheid

Een terugkerende kritiek die journalisten te horen krijgen is dat ze partijdig zouden zijn of een voorkeur zouden hebben voor bepaalde politieke partijen (De Mulder & Paulussen, 2021). Er zijn verschillende manieren om (te trachten) na te gaan of media al dan niet partijdig zijn. In dit rapport doen we dat in de eerste plaats door te kijken naar de aandacht, en met name de spreektijd, die politici krijgen in het nieuws. We gaan dieper in op factoren die leiden dat bepaalde politieke partijen soms meer spreektijd krijgen dan anderen. Aanvullend gaan we kort in op hoe vaak aandacht positief dan wel negatief is, alsook op de percepties omtrent partijdigheid bij de Vlaamse bevolking.

Spreektijd wordt bepaald door macht

Om de (on)partijdigheid in ons televisienieuws in kaart te brengen, kijken we eerst en vooral naar hoe media-aandacht wordt verdeeld tussen verschillende politieke actoren. Krijgen bepaalde politici en partijen meer of minder spreektijd in de Vlaamse journaals?

Figuur 23 visualiseert de spreektijd van de zeven grote Vlaamse partijen gedurende de periode van 2003 tot 2022. Deze figuur toont duidelijk dat macht, vooral deelname aan regeringen, een grote invloed heeft op hoeveel spreektijd een partij krijgt.

Figuur 23. Percentage spreektijd Vlaamse partijen, 2003-2022.
Totaal: 20285 minuten spreektijd voor politici

In 2003 behaalden de socialisten en liberalen namelijk de verkiezingsoverwinning en vormen ze samen een nieuwe federale coalitie. Als gevolg zijn ze in die periode aanzienlijk

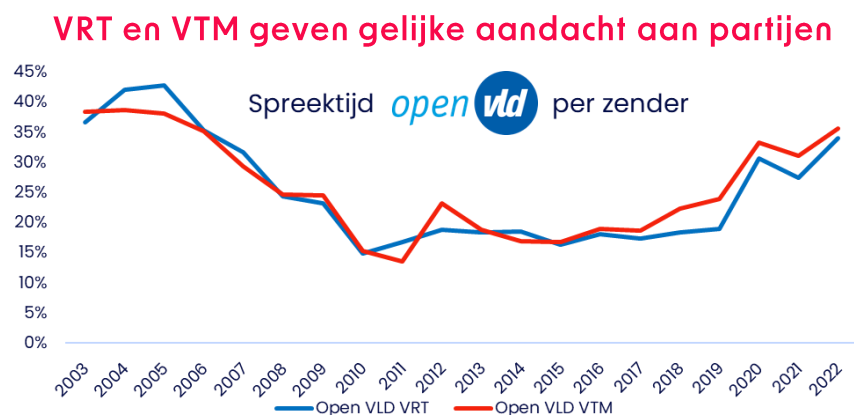
aanwezig in beide journaals. CD&V bevindt zich op dat moment aan de zijlijn. Vanaf 2004 begint CD&V echter aan een opmars in spreektijd wanneer Yves Leterme Vlaams minister-president wordt. In 2007 winnen de Christendemocraten ook de federale verkiezingen en na uitgebreide onderhandelingen komen ze op beide bestuursniveaus aan de macht, waarbij ze de regeringsleider voor beide regeringen leveren. In de nieuwsuitzendingen krijgt de partij en haar politici nu verreweg de meeste aandacht. In 2008 krijgt de partij bijna de helft van alle spreektijd in het nieuws, aanzienlijk meer dan hun electorale aandeel, dat in een alliantie met N-VA ongeveer dertig procent bedraagt.

De grafiek toont ook duidelijk de opkomst van N-VA. Na sterke verkiezingsresultaten in 2009, sluit de partij zich aan bij de Vlaamse regering. Na de nationale verkiezingen van 2014 komt N-VA ook in de federale regering terecht, wat lijkt te resulteren in aanzienlijk meer media-aandacht. Vanaf 2015 domineert N-VA de berichtgeving in het Vlaamse televisienieuws. Echter, wanneer de partij in 2018 vroegtijdig uit de regering stapt en na de verkiezingen van 2019 in de nationale oppositie belandt, verliest ze haar positie als meest genoemde partij in het nieuws, ondanks haar blijvende electorale grootte.

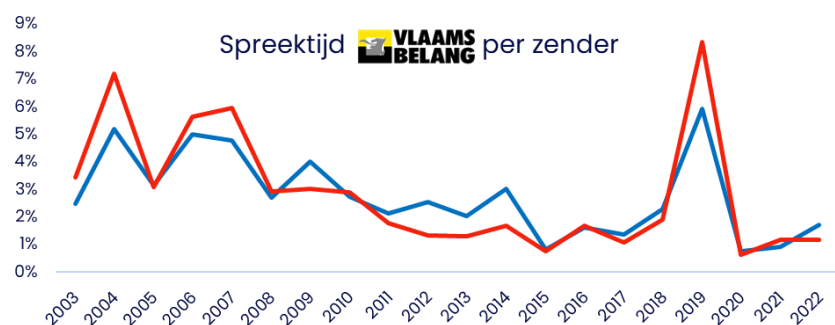
De invloed van machtspatronen is verder ook zichtbaar in de evolutie van de spreektijd voor de partij Groen. Hoewel Groen in

2003 nog deel uitmaakt van beide regeringen, neemt de aandacht voor de partij af zodra ze in de oppositie belanden. Vlaams Belang, als een constante oppositiepartij, krijgt weinig spreektijd toegewezen en lijkt alleen tijdens verkiezingsjaren iets vaker aan het woord te komen. PVDA krijgt tenslotte doorheen de jaren amper spreektijd in het Vlaamse televisienieuws.

De aandacht die de Vlaamse politieke partijen krijgen in het nieuws volgt overigens een erg gelijkaardige evolutie voor VTM en VRT, wat duidt op een gemeenschappelijke logica die journalisten gebruiken in plaats van individuele logica. **Figuur 24** toont de gelijkaardige trend op beide zenders in de aandacht die ze hebben voor politieke partijen Vlaams Belang en Open VLD.

Figuur 24. Percentage spreektijd van Open VLD op VTM en VRT, 2003-2022. Totaal spreektijd voor politici op VRT = 11156 minuten en VTM = 9129 minuten.

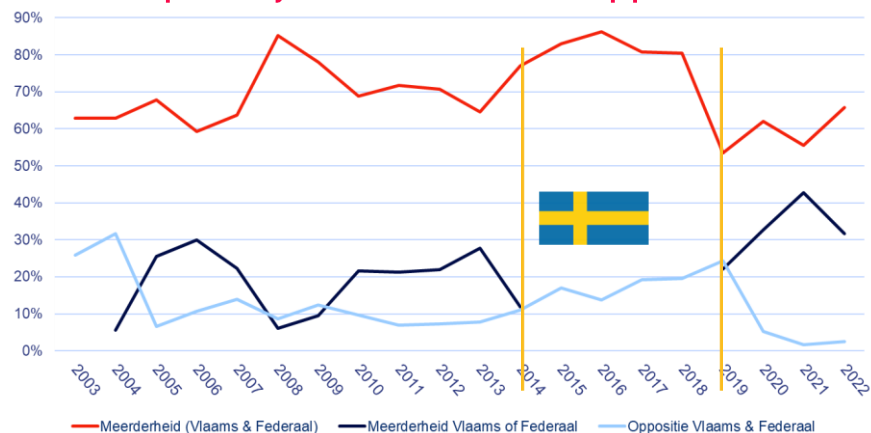

Figuur 25. Percentage spreektijd van Vlaams Belang op VTM en VRT, 2003-2022. Totaal spreektijd voor politici op VRT = 11156 minuten en VTM = 9129 minuten.

De invloed van macht op media-aandacht wordt nog duidelijker zichtbaar wanneer we partijen indelen op basis van hun betrokkenheid bij de regering (zie **figuur 25**). Sommige partijen hebben in bepaalde periodes deelgenomen aan beide regeringen (Vlaams en Federaal) en deze partijen krijgen veruit het meeste spreektijd. Partijen die enkel in de Vlaamse of de federale regering zetelen krijgen een stuk minder aandacht, maar vooral met de ‘zuivere’ oppositiepartijen is dit verschil erg groot.

Wanneer we focussen op de periode tussen 2014 en 2019, toen de zogenaamde Zweedse coalitie aan de macht was in zowel de Vlaamse als Federale regering, zien we dat de regeringspartijen ongeveer 80 percent van de aandacht kregen.

Spreektijd meerderheid vs. Oppositie

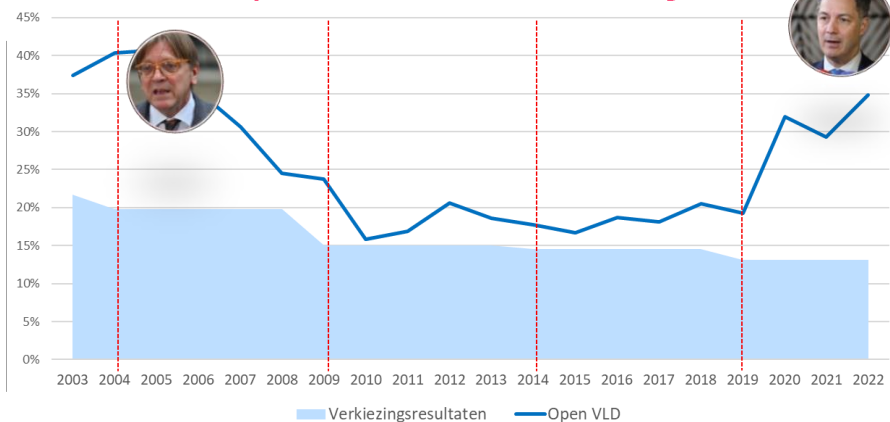

Figuur 26. Percentage spreektijd meerderheid en oppositie, 2003-2022. Totaal: 20285 minuten spreektijd voor politici

Dat de regerende macht meer aandacht krijgt van journalisten is vooral te verklaren doordat deze partijen doorgaans meer impact hebben op het beleid en bijgevolg vaker als bron worden gebruikt.

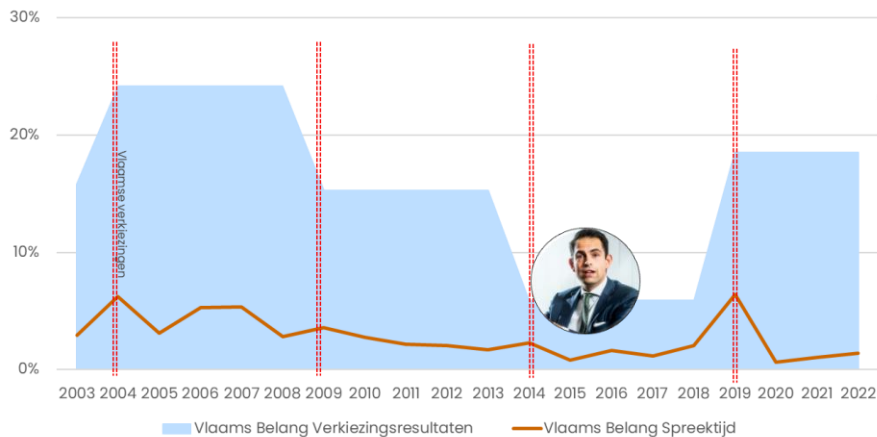
Het is belangrijk om te benadrukken dat, hoewel het electorale aandeel (het aantal stemmen bij verkiezingen) van een partij zeker ook een invloed heeft, het toch vooral politieke macht is die bepaald hoeveel aandacht een partij krijgt in het nieuws. **Figuur 27 en 28** tonen de hoeveelheid spreektijd in het Vlaamse televisienieuws respectievelijk Open VLD en Vlaams Belang, alsook hoeveel percent van de stemmen ze hadden gekregen bij de verkiezingen.

Spreektijd en verkiezingsresultaten Open VLD en Vlaams Belang

Figuur 27: percentage spreektijd in het nieuws en het electorale gewicht van Open VLD, 2003-2022. Totaal: 20285 minuten spreektijd voor politici.

Figuur 27 toont dat Open VLD tussen 2003 en 2022 gestaag maar consistent achteruitgaat, maar dat de hoeveelheid spreektijd die ze krijgen in het nieuws niet volledig de electorale trend volgt. Een opvallend aspect is dat de partij consequent meer aandacht krijgt dan haar electorale vertegenwoordiging. Dit is vooral merkbaar in de periodes 2003-2007 en 2019-2022, waarin de partij deel uitmaakt van beide regeringen en de premier levert. Dit leidt tot een extra 'kanseliersbonus' in media-aandacht voor de partij. Tijdens de periode 2009-2014 zit de partij op Vlaams niveau in de oppositie, terwijl ze federaal blijft regeren. Als een 'halve' oppositiepartij komt ze dan het dichtst in de buurt van haar electorale gewicht wat betreft media-aandacht. Vlaams Belang ligt doorheen de gehele periode, waarin zij nooit bestuurde, steeds ruim onder haar electorale gewicht (zie **figuur 28**). De partij is door het cordon sanitaire niet enkel uitgesloten van het federale en Vlaamse niveau, maar doet ook op het lokale niveau nergens mee aan het beleid. Dat maakt dat er geen (ex-)ministers, maar ook geen burgemeesters of schepenen zijn die met wat aandacht kunnen gaan lopen.

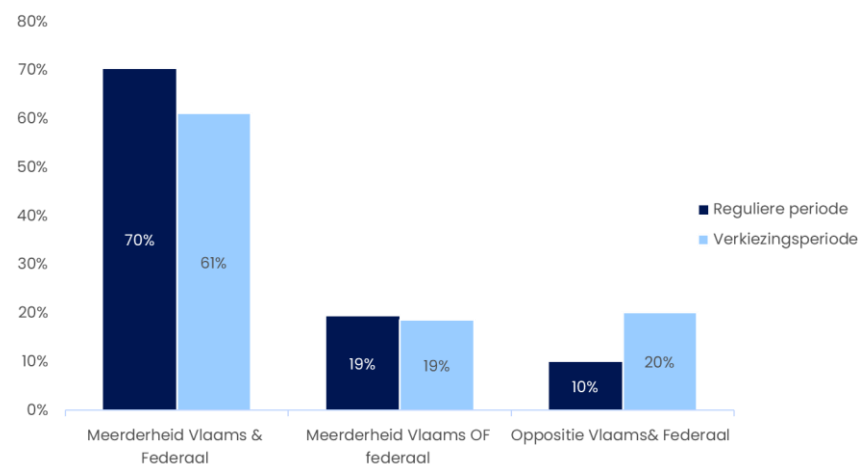
Figuur 28: percentage spreektijd in het nieuws en het electorale gewicht van Vlaams Belang, 2003-2022. Totaal: 20285 minuten spreektijd voor politici.

Verkiezingstijd tempert de machtslogica

Tijdens verkiezingstijd verandert de dynamiek tussen de cruciale spelers in een democratie. Partijen en politici worden actiever dan ooit, streven ernaar kiezers te overtuigen en zetten zich volledig in voor hun programma's. Burgers verschuiven van gewone burgers naar geïnteresseerde kiezers die het politieke debat nauwlettend volgen. Tegelijkertijd besteden media meer aandacht aan politiek, waarbij ze zich bewust worden van hun cruciale rol in dit debat door de verhoogde aandacht en intensiteit. Tijdens deze "beleidsarme" periode worden er ook minder beslissingen genomen door de regering. Deze veranderingen lijken daadwerkelijk invloed te hebben op de aandacht die journalisten besteden aan politici en partijen.

Waar in reguliere periodes de 'pure' oppositie slechts 10 percent van de tijd aan bod komt in het Vlaamse televisienieuws (zie **figuur 29**), verdubbelt deze aandacht tijdens verkiezingsperiodes (6 weken voor de verkiezingsdag tot 1 dag na de verkiezingsdag).

Oppositie komt vaker aan bod in verkiezingstijd

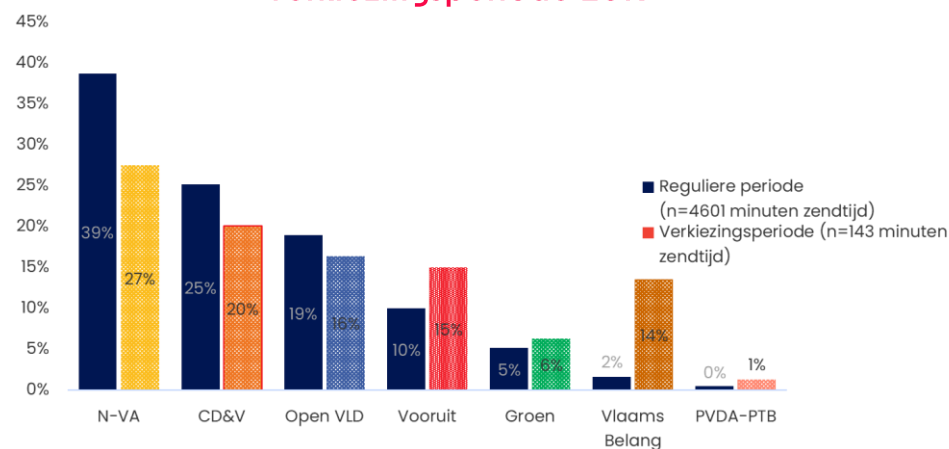

Figuur 29: percentage spreektijd meerderheid en oppositie in reguliere- en verkiezingsperiode, 2003-2022. Totaal: 20285 minuten spreektijd voor politici.

Tenslotte zien we deze trend ook wanneer we naar de afzonderlijke partijen kijken. Figuur 30 toont de hoeveelheid spreektijd die de 7 grootste Vlaamse partijen kregen in de reguliere periode van 2015 tot 2019, alsook tijdens de 6 weken voor de verkiezingen van 2019 tot de dag na de verkiezingen. In deze periode waren er met de Zweedse coalitie enkel 'pure' oppositie- en regeringspartijen, wat een goede vergelijking mogelijk maakt.

In **figuur 30** zien we dat het aandeel spreektijd afneemt bij alle regeringspartijen in de verkiezingsperiode (N-VA, CD&V en Open VLD), terwijl deze toeneemt bij de oppositiepartijen (Vooruit, Groen, Vlaams Belang en PVDA-PTB). Vooral bij Vooruit en, in nog sterkere mate, Vlaams Belang, neemt de aandacht toe in verkiezingstijd.

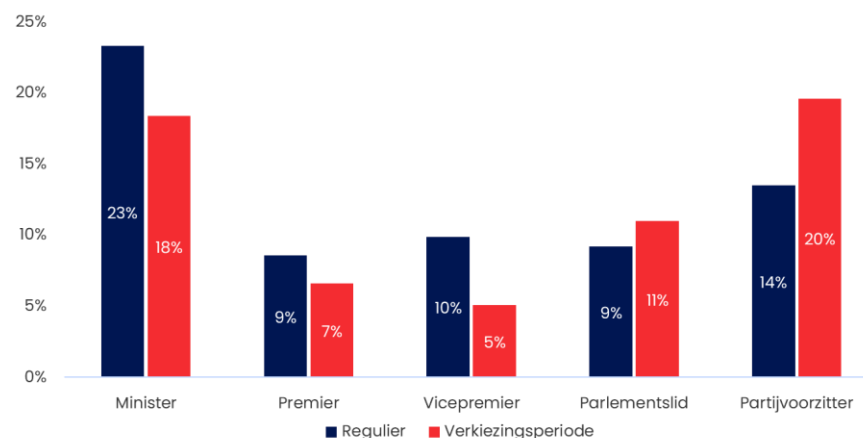
Spreektijd regulier (2015-mei 2019) vs. verkiezingsperiode 2019

Figuur 30: percentage spreektijd meerderheid en oppositie in reguliere- en verkiezingsperiode per partij, 2015-2019. Totaal: 297 minuten spreektijd voor politici.

Ook wanneer we kijken naar de aandacht voor ministers, parlementsleden en partijvoorzitters in de laatste twee decennia, zien we dat het aandeel in spreektijd van de regering afneemt in verkiezingsperiodes. Waar in de reguliere periode vooral ministers aan het woord zijn, stijgt dit in het voordeel van partijvoorzitters in de verkiezingsperiode (zie **figuur 31**). Verder is het ook opvallend hoe weinig spreektijd parlementsleden gemiddeld krijgen. Zo krijgt de premier in reguliere periodes even veel spreektijd in het Vlaamse televisienieuws als de bijna 500 Belgische parlementsleden samen.

Partijvoorzitters spreken het meest in verkiezingsperiodes

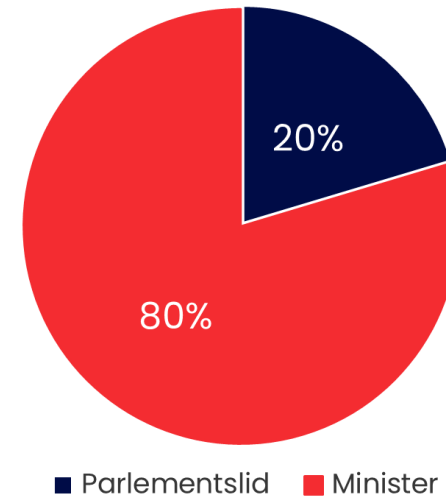

Figuur 31: percentage spreektijd per functie, 2003-2023. Totaal: 20285 minuten spreektijd voor politici.

Ministers domineren het nieuws

Ministers blijken dus het nieuws doorgaans te domineren. Dit is een logisch gevolg van de eerdere bevinding dat macht in sterke mate bepaald hoeveel spreektijd men krijgt in het nieuws. Ministers zijn doorgaans verantwoordelijk voor belangrijke beleidsbeslissingen en vertegenwoordigen de uitvoerende macht. Hun acties en uitspraken hebben vaak directe invloed op maatschappelijke ontwikkelingen en het dagelijks leven van gewone mensen. Parlementsleden daarentegen spelen ook een cruciale rol, maar wegen politiek veel minder zwaar. Hun werk kan meer verspreid zijn over commissies, debatten en minder direct zichtbare acties, waardoor ze minder vaak 'nieuwswaardig' worden bevonden.

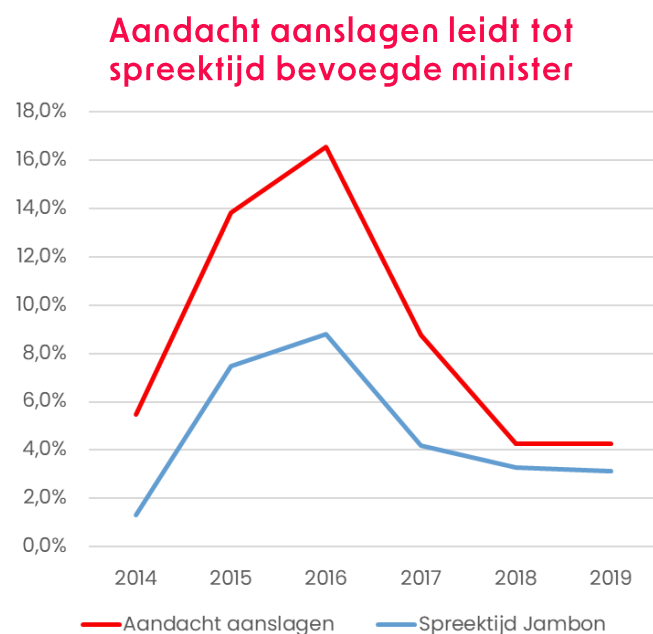
De verdeling van spreektijd tussen ministers en parlementsleden is wel opvallend. Als we enkel naar de spreektijd voor ministers en parlementsleden kijken dan spreekt het kleine groepje van Vlaamse/Belgische ministers 80 percent van de tijd en de bijna 500 parlementsleden 20 percent van de tijd (zie **figuur 32**). Concreet wil dit zeggen dat een individueel parlementslid gemiddeld ongeveer 0,04 percent van de spreektijd van alle nationale politici krijgt.

Figuur 32: percentage spreektijd ministers en parlementsleden, 2003-2023. Totaal: 15715 minuten spreektijd voor politici.

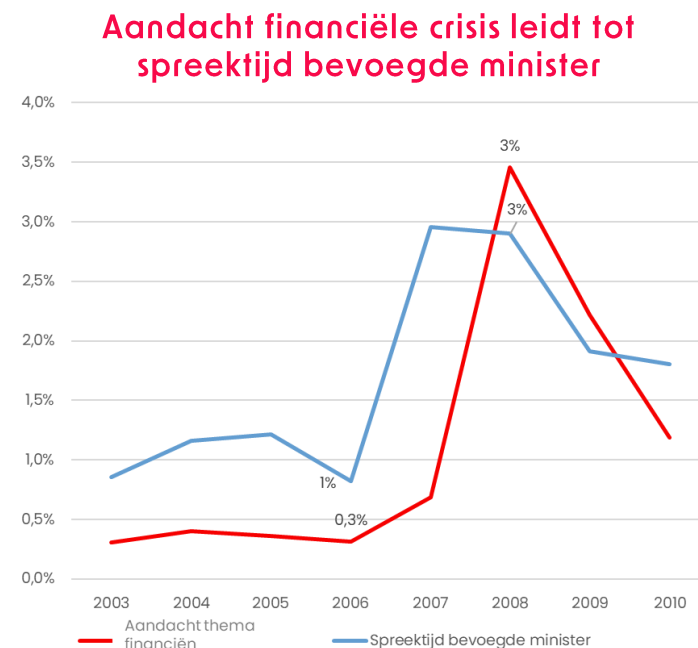
Maar, ook onder ministers is de aandacht niet gelijk verdeeld. Als minister (en politicus in het algemeen) is media-aandacht vaak gekoppeld aan de onderwerpen die op dat moment in het nieuws domineren. Wanneer een politicus bevoegd is voor een thema dat plots enorm veel media-aandacht krijgt, is het een logisch gevolg dat de minister op deze golf van aandacht meesurft. We tonen hier twee voorbeelden die aantonen hoe een golf in media-aandacht voor een thema samengaat met aandacht voor de relevante minister van dat thema.

Zo zien we bijvoorbeeld dat de spreektijd van minister van Binnenlandse Zaken Jan Jambon in 2016 mee de hoogte inging met de berichtgeving over de aanslagen in Brussel (**figuur 33**). De spreektijd van minister Jambon zakt vervolgens weer in wanneer het thema (internationaal) terrorisme naar de achtergrond verdwijnt.

Figuur 33: percentage spreektijd minister van Binnenlandse zaken Jan Jambon en percentage aandacht voor aanslagen, 2014-2019.

Een gelijkaardig (maar minder uitgesproken) patroon vinden we voor de spreektijd voor minister van Financiën Didier Reynders in 2008 tijdens de bankencrisis (**figuur 34**).

Figuur 34: percentage spreektijd minister van Financiën Didier Reynders en percentage aandacht voor thema financiën, 2003-2010.

In 2021 had de coronacrisis een enorme impact op wie het meest aan het woord kwam in het nieuws. Zelfs een jaar na de uitbraak van het virus in 2020, blijkt uit de data dat de vijf politici met de meeste spreektijd uitvoerende functies hadden die gelinkt waren aan de gezondheids crisis (zie **tabel 1**). Vooral functies die zuiver te maken hadden met de coronacrisis (de tandem De Croo als premier en Vandenbroucke als minister volksgezondheid) scoren enorm hoog, wat zonder de enorme prominentie van het thema gezondheid ondenkbaar was. We zien, buiten Bart De Wever, bijvoorbeeld geen enkele partijvoorzitter in de top tien van spreektijd op VRT en VTM staan. Het verschil tussen het VRT Journaal en VTM Nieuws is bescheiden. VTM legde nog iets meer nadruk op Alexander De Croo en Frank Vandenbroucke, de gezichten van het coronabeleid, met respectievelijk 16 percent en 19 percent van de spreektijd op VTM en 13 percent en 17 percent op VRT. Dit kwam deels door het rechte reeks uitzenden van persconferenties tijdens het 19u journaal. Zonder deze uitzendingen halveerde hun spreektijd bijna.

In coronajaar 2021 kwamen vooral ministers aan bod met bevoegdheden over gezondheids crisis

		Spreektijd VRT (%)		Spreektijd VTM (%)
1	Alexander De Croo Open VLD	16,0	Alexander De Croo Open VLD	18,5
2	Frank Vandenbroucke Vooruit	13,2	Frank Vandenbroucke Vooruit	16,5
3	Annelies Verlinden CD&V	9,2	Ben Weyts N-VA	7,7
4	Wouter Beke CD&V	6,7	Wouter Beke CD&V	6,7
5	Ben Weyts N-VA	5,6	Annelies Verlinden CD&V	5,2

Tabel 1: top 5 politici met de meeste spreektijd op VTM en VRT in coronajaar 2021.

Aandacht voor de macht is vooral negatief

Onpartijdigheid heeft natuurlijk niet alleen te maken met wie er hoeveel aan bod komt. Veel hangt ook af van *hoe* iemand wordt belicht. Media onderzoek van de laatste twintig jaar in westerse democratieën geeft aan dat media-aandacht veelal gepaard gaat met kritiek, zowel op het beleid als op de persoon van de politicus. Media fungeren als controlemechanisme op de macht en zijn daarom vaak kritisch.

Om dit verder te onderzoeken, baseren we ons op andere gegevens verzameld in opdracht van de Vlaamse Regulator voor de Media. In 2021 en 2022 voerde het ENA een monitoring uit van de VRT-nieuwsberichtgeving, met speciale aandacht voor onpartijdigheid¹. Voor dit onderzoek zoomden we in op vijf nieuwsverhalen uit de afgelopen twee jaar, die plaatsvonden tussen 2021 en 2022. We bekeken deze verhalen over een breed aanbod aan verschillende media. Naast het VRT journaal keken we ook naar de andere VRT nieuws-en duidingskanalen (De Afspraak, Terzake, De Zevende Dag, Villa Politica, Radio 1 nieuws, VRTNWS), maar ook naar wat we als een doorsnede van

het Vlaamse medialandschap bestempelen (VTM Nieuws, De Standaard, Het Laatste Nieuws, De Tijd, Knack, Doorbraak en DeWereldMorgen).

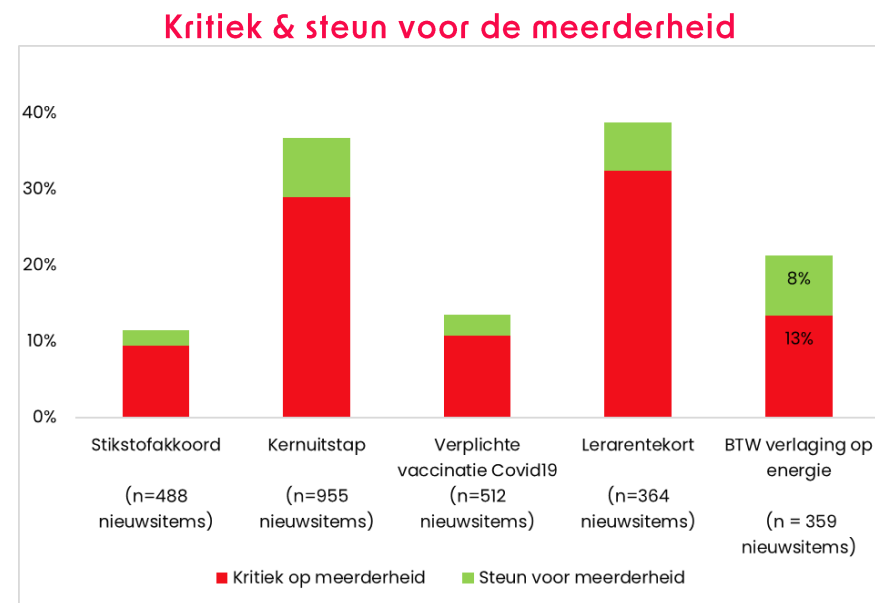
Om te onderzoeken of men voornamelijk kritiek of steun in het nieuws, was het belangrijk om cases te selecteren die verschillende maatschappelijke verdeelheden in de nationale politici voorstelden, met duidelijke tegenstellingen en een verscheidenheid aan standpunten. We selecteerden daarom volgende casussen uit het nieuws:

1. Het stikstofdebat
2. De btw-verlaging op energie
3. De kernuitstap/sluiting van kerncentrales
4. Verplichte vaccinatie van het zorgpersoneel tegen covid19
5. Lerarentekort in het Vlaamse onderwijs

Voor deze cases analyseren we steeds of actoren die in het nieuws komen (bv. Politici, middenveld, journalisten, experts) kritiek leveren op of steun verlenen aan andere actoren of instanties.

¹ Walgrave S., Van Aelst, P., Depauw C., Tillemans H. (2022). De onpartijdigheid van het VRT-aanbod. Onderzoek van de Universiteit Antwerpen voor de Vlaamse Radio- en Televisieomroeporganisatie (VRT).

Figuur 34 maakt duidelijk dat mediabelangstelling niet altijd positief uitpakt. Hoewel het merendeel van de aandacht in deze casestudies naar de meerderheid/regering gaat (zij spreken dus niet enkel het meest, zij worden ook het meest vermeld), blijkt de grote meerderheid van deze aandacht kritiek te bevatten van een actor op de meerderheid (rood), terwijl slechts een klein deel uitdrukkelijke steun voor de meerderheid betreft (groen). Neem bijvoorbeeld de kernuitstap, waarbij 29 percent van de actoren aan bod kritiek op de meerderheid uit en slechts in 8 percent iemand steun uitspreekt. Dit geldt ook voor de casussen van het stikstofakkoord, verplichte vaccinatie en het lerarentekort. Een lichte uitzondering is te zien bij de casus van de btw-verlaging naar 6% op energie, een populaire maatregel, waar iets meer steun te vinden is, maar nog steeds blijft de berichtgeving voornamelijk negatief of kritisch van aard.

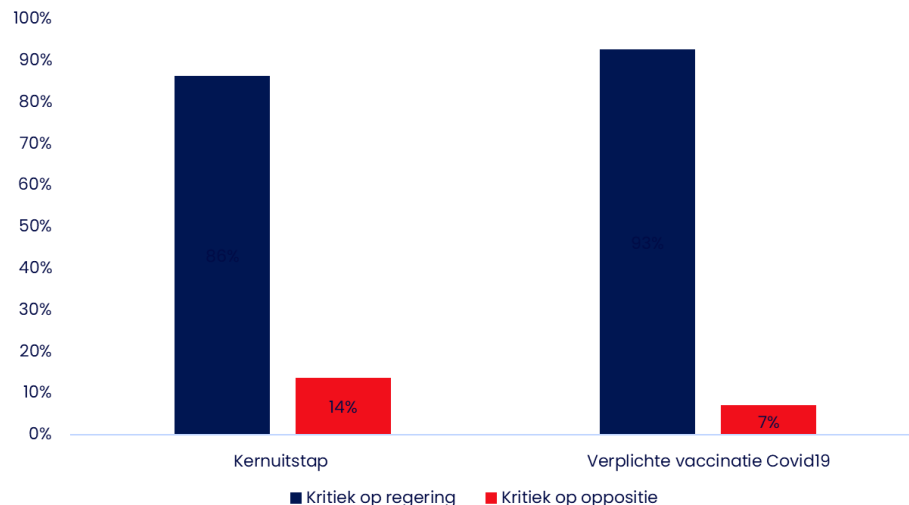
Figuur 34: percentage kritiek op en steun voor de meerderheid in de nieuwsitems of de vijf geselecteerde cases.

Ditzelfde patroon zien we terug wanneer we de kritiek op zowel meerderheid als oppositie bekijken in verband met twee cases, de kernuitstap en de verplichte vaccinatie (zie **figuur 35**).

Hoewel, zoals reeds besproken, partijen van de meerderheid aanzienlijk meer aandacht krijgt dan de oppositie, blijkt dat deze aandacht grotendeels negatief is. Dit staat in contrast met de beperktere aandacht die de oppositie krijgt, die minder negatieve nieuwsberichtgeving te verwerken krijgt. Bijvoorbeeld, in het geval van de verplichte vaccinatie blijkt dat 93 percent van de kritiek op politieke actoren in de berichtgeving gericht is op de regering, terwijl slechts 7 percent naar de oppositie gaat. Dit patroon lijkt zich te herhalen voor andere gevallen.

Ook voor de bevoegde ministers geldt dezelfde tendens waarbij ze beduidend meer kritiek dan steun ontvangen binnen hun media-aandacht. Neem bijvoorbeeld Ben Weyts, de verantwoordelijke Vlaamse minister voor Onderwijs tijdens de casus van het lerarentekort: een groot percentage van de nieuwsitems (28 percent) bevat kritiek op Ben Weyts, terwijl er nauwelijks steunbetuigingen (4 percent) aan zijn adres te vinden zijn.

De regering krijgt stuk meer kritiek dan oppositie

Figuur 35: percentage kritiek op meerderheid en oppositie in nieuwsitems over kernuitstap en verplichte vaccinatie Covid19. Totaal kernuitstap= 337 uitingen van kritiek. Totaal vaccinatie = 117 uitingen van kritiek.

De Vlaming percipieert meer media bias

Onze resultaten wijzen op weinig indicaties van partijdigheid van de Vlaamse nieuwsuitzendingen. De partijen komen wel zeer ongelijk aan het woord, maar dat lijkt vooral een gevolg van de zogenaamde machtslogica. Het nieuws focust op partijen aan de macht, en vooral de ministers in het oog van de storm. Toch zien veel Vlamingen dat anders. Uit een representatieve survey (uitgevoerd in februari 2023 door Dynata in opdracht van de UA bij 1320 Vlamingen) blijkt dat een grote meerderheid van de Vlamingen wel partijdigheid en bias toeschrijft aan de media.

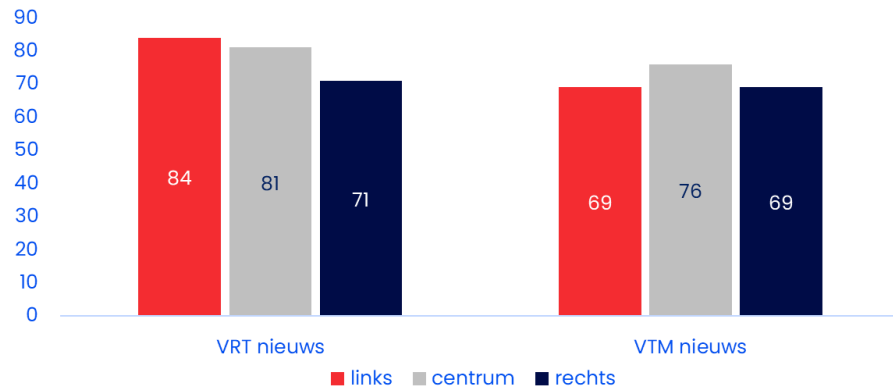
Deze cijfers geven inzicht in de perceptie van mensen over de neutraliteit en objectiviteit van de media. Van de 1321 respondenten was slechts 31% het eens met de stelling dat de media onpartijdig berichten. Iets meer respondenten, namelijk 40%, geloofden dat de media feiten van meningen kunnen scheiden. Echter, slechts 27% was het eens met de stelling dat de media alle partijen gelijke spreektijd geven. Een iets groter aandeel van 42% van de respondenten was van mening dat de media niet toestaan dat journalisten hun mening laten doorschijnen in hun berichtgeving. Deze gegevens tonen een

eerder negatieve perceptie onder de respondenten over de onpartijdigheid van de media, met variërende overtuigingen over verschillende aspecten van mediaberichtgeving.

Deze stellingen gingen wel over dé media in het algemeen en niet over het televisienieuws. Voorlopig blijft het vertrouwen van de Vlaming in zowel het nieuws van VRT en VTM hoog. Dat blijkt uit de meest recente cijfers (2023) van het Digital News Report² waaraan onderzoekers van de VUB meewerken. Het Vertrouwen in VRT en VTM is hoger dan in de meeste andere Vlaamse nieuwsmerken (zie **figuur 36**). Bovendien zijn de verschillen in vertrouwen naar politieke oriëntatie eerder beperkt. Het is wel zo dat iets minder Vlamingen die zichzelf als rechts bestempelen, vertrouwen hebben in het VRT journaal dan linkse Vlamingen. Dat hangt minstens gedeeltelijk samen met een groter aandeel van rechtse Vlamingen die problemen hebben met de ongelijke aandacht voor politieke partijen.

² <https://www.nieuwsgebruik.be/monitor/welke-nieuwsmerken-vertrouwen-en-wantrouwen-vlamingen-het-meest>

Vertrouwen in VRT en VTM nieuws blijft hoog

Figuur 36: percentage Vlamingen die vertrouwen hebben in het nieuws van VRT en VTM, in 2023. Digital News Rapport project.

Besluit

In dit hoofdstuk gingen we na in hoeverre de Vlaamse media partijdig berichtgeven. In hoeverre verschillen politieke partijen verschillen in de aandacht die ze krijgen? En wat verklaren deze verschillen? Allereerst tonen onze resultaten dat er wel degelijk grote verschillen zijn in hoeveel spreektijd politieke partijen krijgen in het nieuws. Deze verschillen worden sterk bepaald door politieke macht: politici van partijen die in de regering zitten – en in het bijzonder ministers – komen veel vaker in het nieuws. Journalisten volgen deze machtslogica omdat regeringsleden verantwoordelijk zijn voor belangrijke beleidsbeslissingen en de uitvoerende macht vertegenwoordigen. Hun acties en uitspraken hebben vaak directe invloed op maatschappelijke ontwikkelingen en het dagelijks leven van gewone mensen, waardoor journalisten hen ook meer spreektijd geven. Het gevolg daarvan is dat vooral de zuivere oppositiepartijen erg weinig spreektijd krijgen in het journaal. De verschillen tussen meerderheid en oppositie worden wel kleiner in verkiezingstijd. En ook in de

duidingsprogramma's van de VRT zijn de verschillen iets kleiner³. Verder zagen we dat hoeveel welke ministers aan bod komen sterk afhankelijk is van de actualiteit en dat de media aandacht zelden positief is. Hoewel onze resultaten tonen dat partijen wel degelijk ongelijke aandacht krijgen, vinden we geen uitgesproken indicaties dat de Vlaamse TV journaals partijdig berichtgeven: journalisten volgen vooral gevestigde redactionele routines en nieuwswaarden die de journalistieke keuzes bij het samenstellen van nieuws sturen. Dat het hebben van politieke macht daarbij voorop staat is een wetmatigheid die ook in de ons omringende landen steevast wordt bevestigd (Vos, 2015; Van Aelst, 2014). Deze wetmatigheden zijn ook sterker dan de individuele voorkeuren van journalisten of nieuwsmediaorganisaties.. Desalniettemin zijn er veel Vlamingen die de perceptie hebben dat de media partijdig zijn, al is het vertrouwen in onze Vlaamse nieuwsmroeppen nog steeds erg hoog. Vanuit dat oogpunt lijkt het ons wel belangrijk dat de Vlaamse nieuwsmedia blijven streven naar onpartijdige berichtgeving, en waar mogelijk de machtslogica in hun berichtgeving temperen.

³ Walgrave S., Van Aelst, P., Depauw C., Tillemans H. (2022). De onpartijdigheid van het VRT-aanbod. Onderzoek van de Universiteit Antwerpen voor de Vlaamse Radio- en Televisieomroeporganisatie (VRT).

https://www.vlaamseregulatormedia.be/sites/default/files/onderzoek_onpartijdigheid_vrm_ua_-_2022.pdf

5 Bronnen

- Beckers, K., van Dijk, R. E., Van Aelst, P., & De Swert, K. (2023). A Long March Toward Equality: Predicting the Presence of Women in Television News. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/10776990231211806>
- De Mulder, A., & Paulussen, S. (2021). Mediakritiek of anti-journalistiek? Hoe Vlaamse politici op Twitter media bekritisieren. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 49(3).
- De Swert, K., & Hooghe, M. (2010). When do women get a voice? Explaining the presence of female news sources in Belgian news broadcasts (2003-2005). *European Journal of Communication*, 25(1), 69-84. <https://doi.org/10.1177/0267323109354229>
- Haraldsson, A., & Wängnerud, L. (2019). The effect of media sexism on women's political ambition: evidence from a worldwide study. *Feminist Media Studies*, 19(4), 525-541.

- Ross, K., & Carter, C. (2011). Women and news: A long and winding road. *Media, Culture & Society*, 33(8), 1148-1165. <https://doi.org/10.1177/0163443711418272>
- Shor, E., Van De Rijt, A., Miltsov, A., Kulkarni, V., & Skiena, S. (2015). A paper ceiling: Explaining the persistent underrepresentation of women in printed news. *American Sociological Review*, 80(5), 960-984. <https://doi.org/10.1177/000312241559699>
- Van Aelst, P. (2014). *De mediatisering van de Vlaamse politiek*. Leuven: Acco.
- VRT (2021). Diversiteitsmonitor 2021. VRT. <https://www.vrt.be/nl/over-de-vrt/prestaties/onderzoeksresultaten/>
- Vos, D. (2014). Which politicians pass the news gates and why? Explaining inconsistencies in research on news coverage of individual politicians. *International Journal of Communication*, 8, 2438-2461.

Over de auteurs

August De mulder is onderzoeker verbonden aan de onderzoeksgroep ‘Media, Middenveld en Politiek’ (M²P) van de Universiteit Antwerpen. Hij werkt voornamelijk rond politieke communicatie, politieke vertegenwoordiging en publieke opinie.

Kathleen Beckers is assistant professor politieke communicatie en journalistiek aan de Universiteit van Amsterdam. Haar primaire onderzoeksinteresse is de relatie tussen journalistiek en publieke opinie.

Cato Depauw is onderzoeker verbonden aan de onderzoeksgroep ‘Media, Middenveld en Politiek’ (M²P) van de Universiteit Antwerpen. Daarnaast is ze coördinator van het Elektronisch Nieuwsarchief. Ze werkt voornamelijk rond kwaliteit van het nieuws.

Knut De Swert is assistant professor politieke communicatie en journalistiek aan de Universiteit van Amsterdam. Hij werkt voornamelijk rond de diversiteit in de nieuwsberichtgeving in België en Nederland.

Hanne Tillemans is onderzoeker verbonden aan de onderzoeksgroep ‘Media, Middenveld en Politiek’ (M²P) van de Universiteit Antwerpen. Daarnaast is ze coördinator van het Elektronisch Nieuwsarchief. Ze werkt voornamelijk rond (on)partijdigheid van het nieuws.

Peter Van Aelst is professor politieke communicatie en lid van de onderzoeksgroep ‘Media, Middenveld en Politiek’ (M²P). Hij doet onderzoek naar de relatie tussen media en politiek, politiek nieuws, en desinformatie.

Stefaan Walgrave is professor Politieke wetenschappen aan de UA en woordvoerder van de onderzoeksgroep ‘Media, Middenveld en Politiek’ (M²P). Hij doet vooral onderzoek over hoe politici naar de publieke opinie kijken.

Meer weten?

Ben je getriggerd door het onderzoek? Ga je graag in dialoog?
Of blijf je met vragen zitten na het lezen van dit rapport?
We zijn steeds bereid om het onderzoek toe te lichten.
Aarzel niet om contact op te nemen!

August De Mulder

Onderzoeker verbonden aan onderzoeksgroep 'Media, Middenveld en Politiek' (M²P)
Universiteit Antwerpen

August.DeMulder@uantwerpen.be

info@mediapuntvlaanderen.be

www.mediapuntvlaanderen.be

mediapunt

Vlaanderen
verbeelding werkt

Met de steun van de Vlaamse overheid,
Departement Cultuur, Jeugd en Media.